

Grau de Llengües i Literatures Modernes

Treball de Fi de Grau

Curs 2020-2021

**COMPARATIVA DELS ARTICLES PERIODÍSTICS
D'EUGENI D'ORS I QUIM MONZÓ**

NOM DE L'ESTUDIANT: Ignasi Oliveres

NOM DEL TUTOR: Josep Murgades

Barcelona, 15 de juny de 2021

RESUM

Eugeni d'Ors i Quim Monzó són dos autors reconeguts com a escriptors de ficció i posseïdors d'una obra articulística notable. Ambdós són molt llegits; els seus articles han estat recollits en diversos volums. Aquest treball pretén encetar l'anàlisi comparada de l'obra dels dos autors, utilitzant l'aproximació d'anàlisi retòrica aplicada al gènere d'article periodístic. L'estudi es centra en la categorització i anàlisi dels temes tractats pels articles i en la classificació i anàlisi dels títols.

El grau de coincidència temàtica de les obres dels dos autors és remarcable. L'estudi classifica els articles temàticament, i analitza els quatre temes comuns de més pes: *societat, literatura i món editorial, llengua catalana i política*, que comprenen la meitat dels articles de cada un dels dos autors considerats en el corpus. El treball classifica també els títols dels articles i mostra les diferències trobades entre ambdós autors, amb nombrosos exemples.

Paraules clau: Eugeni d'Ors, Quim Monzó, Article d'opinió, Anàlisi retòrica, Anàlisi del títol

ABSTRACT

Eugeni d'Ors and Quim Monzó are two famous authors, known as fiction writers, and both have a remarkable set of journalistic articles. They are widely read authors; their articles have been collected in several volumes. This work aims to begin a comparative analysis of the work of the two authors, using the approach of rhetorical analysis, applied to the genre of journalistic article. The study focuses on the categorization and analysis of the topics covered, and the classification and analysis of the titles.

The degree of thematic coincidence of the works of the two authors is remarkable. The study classifies the articles thematically, and analyses the four most important common topics: *society, literature and the publishing world, Catalan language, and politics*, which comprise half of the articles by both authors considered in the corpus. The paper also classifies the titles of the articles and shows the differences found, with many examples.

Key words: Eugeni d'Ors, Quim Monzó, Opinion piece, Rhetorical analysis, Title analysis

«Crec que l'article periodístic és un gènere literari de primera. Què fa Eugeni d'Ors? Fa una gota diària, però quan les reuneix suma un cabal de litres impressionant. La literatura a la premsa és fresquíssima.»

Quim Monzó, recollit a *Retrats n° 14*,
Manel Ollé (Ollé, 2008)

TAULA

1. INTRODUCCIÓ	1
2. METODOLOGIA	3
3. ELS GÈNERES PERIODÍSTICS. L'ARTICLE D'OPINIÓ. LA COLUMNA.....	6
3.1. Què és el periodisme.....	6
3.2. Informació i opinió. La importància del llenguatge	6
3.3. Els gèneres periodístics	8
3.4. L'article d'opinió	9
4. LA RETÒRICA I L'ARGUMENTACIÓ	11
5. ELS TEMES EN ELS ARTICLES PERIODÍSTICS D'EUGENI D'ORS I QUIM MONZÓ.....	17
5.1. Anàlisi quantitativa.....	19
5.2. Anàlisi de semblances	21
5.2.1. Societat.....	21
5.2.2. Literatura i món editorial	29
5.2.3. Llengua catalana	32
5.2.4. Política	35
6. ELS TÍTOLS EN ELS ARTICLES PERIODÍSTICS D'EUGENI D'ORS I QUIM MONZÓ.....	40
6.1. Classificació dels títols segons la tipologia de Genette - Maestre.....	40
6.2. Classificació dels títols segons la tipologia de Besa Camprubí.....	46
7. CONCLUSIONS.....	51
8. BIBLIOGRAFIA	54

1. INTRODUCCIÓ

Eugeni d'Ors i Quim Monzó són dos escriptors molt llegits, cada un a la seva època, reconeguts per la crítica i seguits pels lectors. Ors és un autor influent en la societat catalana de començaments del primer quart del segle XX, i Monzó és un referent de final del segle XX i començament del XXI.

Tots dos destaquen per ser prolífics i constants en la producció d'articles periodístics. Ors, en la seva etapa catalana, va escriure una glosa gairebé diàriament durant més de quinze anys seguits; Monzó va començar la seva columna l'any 82 i, amb alguna interrupció breu, s'ha mantingut en actiu fins a la data d'aquest treball, el juny de 2021.

Eugeni d'Ors va ser un intel·lectual, un home del seu temps, i va ser també el que avui en diríem el principal divulgador del Noucentisme. En paraules de Josep Murgades, Eugeni d'Ors va ser el verbalitzador del Noucentisme, en el sentit que «s'encarregà de crear aquests signes lingüístics i, en certa manera també, de propiciar l'aparició de signes iconogràfics» (Murgades, *Escrits sobre Eugeni d'Ors*, 2019, p. 19). Aquesta va ser la seva vocació, que va convertir en la seva feina, la manera de guanyar-se la vida. L'eina utilitzada per dur-la a terme va ser el *Glosari*, articles periodístics, publicats majoritàriament a *La Veu de Catalunya*, el diari de la Lliga Regionalista. De tant en tant —especialment als estius— escrivia sèries de gloses monogràfiques que acabaven donant cos a una obra, publicada posteriorment en format llibre. La primera d'aquestes sèries va acabar sent *La ben plantada* (gloses del 23 d'agost al 5 d'octubre de 1911). En anys posteriors van arribar *Lletres a Tina* (3 d'agost de 1914 fins al 2 de gener de 1915), *Gualba, la de mil veus* (16 d'agost al 16 d'octubre de 1915), *La lliçó de tedi en el parc* (10 d'agost al 17 d'octubre de 1916), *La Vall de Josafat* (gener del 1918 fins al febrer de 1919). El nostre interès se centra no en els articles monogràfics sinó en la resta, les gloses diàries, les que Josep Murgades defineix com a gènere: «una glosa és un assaig breu, d'extensió gairebé mai no superior a una pàgina, on amb un estil llampant que cerca la persuasió, i a partir de símils i d'avinenceses varies que depara l'actualitat d'ací i d'allà i en qualsevol àmbit, s'emeten judicis valoratius i s'invita a la reflexió sobre temes i circumstàncies d'ordre divers, concernent tant a individualitats destacades per una o altra raó, com sobretot a qüestions rellevants en un o altre sentit de la vida col·lectiva» (Castellanos & Marrugat, 2020, p. 433). Aquesta definició es pot aplicar també als articles de Quim Monzó, canviant només la referència a l'estil: *llampant* el d'Eugeni d'Ors, *net, directe i amb to irònic* el de Quim Monzó.

Quim Monzó és escriptor de ficció i d'articles periodístics. És un dels autors més coneguts i reconeguts del darrer quart del segle XX i començament del XXI. Ha aconseguit un gran èxit de vendes i l'aplaudiment de la crítica. Ha estat traduït a més de vint llengües. El 2007 va ser l'encarregat de llegir el discurs inaugural de la Fira del Llibre de Frankfurt, que aquell any va tenir la cultura catalana de convidada. Ha treballat també com a traductor d'autors anglesos i nord-americans, i ha col·laborat amb programes de ràdio i televisió. Des de fa anys Monzó és un usuari actiu a Twitter, on piula pràcticament cada dia, sempre parant esment en qüestions curioses o sorprenents, amb el mateix to irònic que a l'escriptura d'articles, contes i novel·les. Quant a ficció, ha escrit diverses novel·les (*L'udol del griso al caire de les clavegueres* (1976), *Benzina* (1983), *La magnitud de la tragèdia* (1989)), però és en el conte on més s'ha prodigat i on excel·leix, amb la publicació de deu reculls de relats. Fa més de deu anys que no publica cap obra de ficció nova. En algun moment ha dit que no ho feia perquè estava fart de la pirateria, i també que el fet de no publicar no vol dir que no escrigui. Per tant, no podem saber si acabarem tenint l'oportunitat de tornar a llegir contes seus.

Monzó considera l'article periodístic un «gènere literari de primera» (Ollé, 2008, p. 68) i, des de fa catorze anys, l'escriptura de la columna del diari és la seva dedicació quasi exclusiva. Monzó ha estat sempre una persona molt ben informada, àvid lector de premsa local i de fora, i ara navegador incansable per internet i les xarxes socials. El seu periodisme no és culte o d'idees com el d'Eugeni d'Ors, sinó costumista i humorístic. Durant molts d'anys els articles de Quim Monzó es consideraven obra secundària, essent els llibres de ficció l'obra major. Avui, pel volum de producció, pel contingut, per la qualitat, per l'impacte, per la cura en la elaboració i per la consideració que en fa l'autor, crec que podem dir sense embuts que l'obra periodística de Quim Monzó és tan principal com la de ficció.

L'interès personal per aquest treball comparatiu entre l'obra periodística dels dos autors neix de l'observació de l'impacte que té en el meu entorn personal, i en mi mateix, l'obra periodística de Monzó. Lligada com està a l'actualitat, el punt de vista intel·ligent, irònic, àcid, a voltes sorprenent però mai innocu, deixa petjada en el pensament i l'opinió. I continua amb la hipòtesi que la comparativa dels articles de Quim Monzó amb les gloses d'Eugeni d'Ors permetrà imaginar l'efecte de les segones als lectors de fa cent anys.

2. METODOLOGIA

Aquest treball cerca les principals semblances i diferències, a nivell temàtic i estructural en les obres periodístiques de Quim Monzó i Eugeni d'Ors. En primer lloc es determinen els temes més conreats per cada un dels autors i es remarquen les principals coincidències, així com els temes rellevants presents en un dels dos autors i absent en l'altre. En segon lloc, s'analitzen els títols segons dues tipificacions diferents, la primera descriptiva, basada en Gérard Genette i Antoni Maestre Brotons, i la segona segons l'efecte del títol en el text, basada en Jerrold Levinson i Josep Besa Camprubí.

El treball es divideix en dos blocs. El primer, compost pels dos primers apartats, constitueix el marc teòric: d'entrada, la concreció dels conceptes article i columna d'opinió, que és el gènere on s'emmarca l'obra periodística dels dos autors, i a continuació, l'anàlisi retòrica de l'argumentació. Per a parlar sobre què és el periodisme, definir i descriure els gèneres periodístics, ens basem en Llorenç Gomis i la seva obra *Teoria dels gèneres periodístics* (1989). Teodoro León Gross, a *El artículo de opinión* (1996), ens aporta una definició del gènere article d'opinió, així com una tipologia d'articles basada en l'estructura textual. Finalment, tenim en compte les idees i aportacions fetes pel mateix Quim Monzó respecte a l'escriptura d'un bon article periodístic, recollides també per Antoni Maestre Brotons en la seva tesi doctoral *L'argumentació en l'obra periodística de Quim Monzó* (2005).

Per a estructurar l'anàlisi de retòrica de l'article d'opinió ens basem en la feina feta per Antoni Maestre Brotons en la tesi doctoral sobre Quim Monzó. Aquest, a la seva vegada, justifica l'enfocament basant-se en l'article de Bernardo Gómez Calderón «De la *intellectio* a la *elocutio*: un modelo de análisis para la columna personal» (2004). Gómez Calderón fa una proposta concreta de model d'anàlisi retòrica per al gènere d'article periodístic, cobrint totes les operacions retòriques: *intellectio*, *inventio*, *dispositio*, *elocutio*, *memoria*, *actio*, convenientment reformulades. Utilitzem, de la mateixa manera que ho fa Maestre Brotons, la descripció de les operacions retòriques i l'estructuració de la disposició del discurs feta per Xavier Laborda Gil en l'obra *De retòrica: la comunicació persuasiva* (2012).

Per a l'anàlisi dels títols dels articles exposem primer les dues tipificacions de títols que utilitzarem: la primera, descriptiva, està basada en Gérard Genette i Antoni Maestre Brotons, i és la que utilitza aquest darrer en l'anàlisi dels títols dels articles de Quim Monzó en la seva tesi doctoral; la segona, basada en l'efecte del títol en el text, és

la que defineix Josep Besa Camprubí en la seva obra *El títol del poema. Una tipologia dels efectes del títol en el text* (2005).

La segona part del treball aplica els conceptes teòrics a l'anàlisi de l'obra periodística de cada autor i en destaca les similituds. Donades les necessàries limitacions d'extensió d'un treball com aquest no cobrim totes les operacions; centrem l'estudi en la *intellectio* i parcialment en la *dispositio*. En primer lloc, analitzem els principals temes tractats (*intellectio*). Ens basem en la llista feta per Maestre Brotons (2005), i classifiquem els articles del *Glosari* d'Eugeni d'Ors segons el criteri de Maestre Brotons (la major part dels articles de Quim Monzó ja estan classificats per Maestre Brotons, nosaltres classifiquem els del darrer recull, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, publicat el 2010, amb posterioritat a la tesi de Maestre Brotons), amb les ampliacions necessàries per a poder-hi encabir les gloses convenientment. A partir d'aquí mostrem les coincidències i divergències temàtiques. En segon lloc examinem les estructures dels articles d'opinió (*dispositio*), posant el focus en la funció d'exordi que exerceixen els títols. Hem decidit centrar-nos en aquests dos punts per l'atractiu que té la comparació temàtica i estructural, i per la intuïció — només intuïció, però basada en la lectura prèvia d'un nombre significatiu d'articles monzonians i un nombre de gloses no tan ampli però rellevant— que és en aquests dos aspectes on podem trobar més coincidències, i alhora serà significatiu el resultat de les divergències. L'estudi de les altres operacions retòriques (*inventio*, *elocutio*) té molt d'interès i podria formar part d'un treball posterior, més ampli. Quant a la *inventio*, Maestre Brotons obre el camí fent una anàlisi dels tipus d'arguments i les tècniques argumentatives dels articles de Monzó, o sigui, dels tipus de raonaments que utilitza l'autor per tal de persuadir el lector. Quant a la *elocutio*, Mestre Brotons es centra en les figures retòriques, l'estil i un aspecte d'especial interès en Monzó, les formes de comicitat (humor, ironia, paròdia, sàtira).

Els dos autors han escrit un nombre molt elevat d'articles al llarg de la seva vida. Per a fer la classificació temàtica dels articles de Quim Monzó, Maestre Brotons va seleccionar els articles recollits en llibres, editats tots ells per Quaderns Crema. Nosaltres hem seguit el mateix criteri, afegint als textos analitzats per Maestre Brotons els del darrer recull d'articles, editat amb posterioritat al treball de Maestre Brotons. Tots els articles estan publicats en català, amb independència de la llengua en què han estat originalment publicats. El total d'articles analitzats és 812.

Figura 1. Reculls d'articles periodístics de Quim Monzó

Títol	Articles
El dia del senyor (1984)	77
Zzzzzzzz (1987)	77
La maleta turca (1990)	65
Hotel intercontinental (1991)	68
No plantaré cap arbre (1994)	105
Del tot indefens davant dels hostils imperis alienígenes (1998)	97
Tot és mentida (2000)	103
El tema del tema (2003)	104
Esplendor i glòria de la Internacional Papanates (2010)	116
Total	812

Per a la classificació temàtica dels articles d'Eugeni d'Ors hem restringit l'anàlisi a la selecció d'articles del recull editat per Edicions 62 l'any 1982. La selecció, feta per Josep Murgades, respon a un criteri de representativitat, «tant del vessant més significativament històrico-social com del més inconfusiblement personal de l'obra orsiana» (Ors E. , 1982, p. 8). Aquest recull inclou 309 gloses, des de l'any 1906 al 1921. Tot i estar disponible la publicació de la totalitat del Glosari des de l'any 1906 fins al 1918, amb edicions de Xavier Pla els primers volums, i de Josep Murgades els següents, el nombre total d'articles publicats per Eugeni d'Ors és tan elevat que el fa inabastable per un treball com el present. El nombre més reduït del recull (els tres-cents nou articles) fa que sigui tractable amb més facilitat i agilitat, i considerem que la seva representativitat és suficient, prou adequada per a l'anàlisi temàtica que duem a terme.

Per a la categorització dels títols i el raonament de l'assignació a la categoria corresponent, hem triat, de Quim Monzó, els articles que Maestre Brotons ha inclòs en la seva tesi doctoral en els apartats de tema i títol; d'Eugeni d'Ors, hem considerat un nombre similar d'articles als seleccionats de Monzó, triats a partir del títol i tema que tracten, per tal de poder disposar d'una mostra suficient de cada tipologia i poder fer la feina de comparació entre els dos autors.

3. ELS GÈNERES PERIODÍSTICS. L'ARTICLE D'OPINIÓ. LA COLUMNA

3.1. *Què és el periodisme*

Llorenç Gomis, a *Teoria dels gèneres periodístics* (1989), dona una resposta a la pregunta «Què és el periodisme?» i en destaca el caràcter interpretatiu: «El procés fonamental en què consisteix el periodisme és, des del meu punt de vista, un fenomen d'interpretació» (Gomis, 1989, p. 51). Desenvolupa la idea destacant que interpretar implica entendre i expressar. I que aquesta interpretació periodística «permet, mitjançant el llenguatge, desxifrar i entendre la realitat de les coses que han passat i passen al nostre voltant» (Gomis, 1989, p. 52). Aquesta consideració posa de rellevància la importància de dos aspectes cabdals. El primer és reconèixer que els fets no s'expliquen sols, no existeix una visió única i universal de la realitat. Per tant, és necessari que qui escriu, el periodista, compregui la realitat que ens envolta i, des de la seva comprensió, en faci una interpretació. El segon aspecte clau és el llenguatge, ja que la interpretació que se'n fa, de la realitat, s'expressa utilitzant el llenguatge.

3.2. *Informació i opinió. La importància del llenguatge*

Gomis, a (Gomis, 1989), explica que als inicis del periodisme es defensava la informació entesa com a transmissió objectiva de fets, però ja a les primeres dècades del segle XX es va posar de manifest la impossibilitat de fer-ho. A més, s'advocava per un periodisme on, a més d'exposar fets, s'emetessin judicis de valor. Aquest corrent, defensor d'un periodisme més explicatiu, més «interpretatiu», va iniciar-se als Estats Units a l'època d'entreguerres i va estendre's a Anglaterra i França després de la segona guerra mundial. Els defensors d'aquest corrent posaven sobre la taula que la mateixa elecció dels fets a incloure i la decisió sobre la ubicació de cada notícia (si aquesta és la portada o, posem per cas, la pàgina 39) ja és un judici de valor. Posem un exemple: el Departament d'Estat dels Estats Units publica un informe anual sobre vulneracions de drets al món. El dia 31 de març de 2021, aquesta notícia és la més destacada a la portada del diari *ABC*, amb el següent titular: «EE.UU. acusa a Sánchez e Iglesias de amenazar a la prensa». A *El Mundo* també surt en portada, no com a primera notícia: «EEUU acusa al Gobierno español de “atacar” a la prensa». A *El País*, *La Vanguardia* i *El Periódico* apareix a l'interior en llocs no destacats. Dos diaris digitals catalans també treuen la publicació de l'informe en lloc destacat, però la notícia es fixa en un altre fet inclòs en l'informe. A *VilaWeb*: «Els EUA recullen les violacions de drets contra la

minoria nacional catalana i els presos polítics», i a *El Nacional*: «Toc d'alerta dels EUA a Espanya pels presos polítics: “Es vulneren drets”». Els diaris *Ara* i *El Punt Avui* no es fan ressò de la notícia. Si a la tria de fets i la ubicació en un lloc determinat de la publicació hi afegim el llenguatge utilitzat en la redacció dels titulars i cos dels articles, queda prou clara la importància del llenguatge i que no hi ha informació sense opinió.

Avui dia ens hem acostumat als diaris que deixen veure les seves posicions polítiques molt més enllà de les editorials i els articles d'opinió, i ho fan en molts articles, començant per la portada. Els lectors es malfien d'aquelles capçaleres que intenten donar la imatge d'objectivitat, i saben destriar sense un esforç excessiu el seu posicionament, en el qual la imatge d'objectivitat és part d'aquest posicionament. El llenguatge utilitzat hi té un paper fonamental. Un exemple actual és l'ús de paraules diferents per a referir-se al mateix concepte que utilitzen els mitjans (i els polítics, i sovint també la gent del carrer) favorables i contraris a la independència de Catalunya: independentistes vs. separatistes, presos polítics vs. polítics presos o condemnats per la justícia, exiliats vs. pròfugs o fugats de la justícia, unionista vs. constitucionalista, Estat espanyol vs. Regne d'Espanya o Espanya. Un tret característic és la utilització de verbs i adjectius pujats de to: «Puigdemont humilla a ERC y tumba la investidura de Aragonès» (*El Mundo*, 31 de març 2021). Gomis afirma: «informar és interpretar el passat conegut, opinar és interpretar el futur desitjable» (Gomis, 1989, p. 63). Hi ha diaris en els quals cada titular que llegim expressa opinió. Per exemple, quan llegim «El gobierno boicoteará la política de Ayuso con la hostelería en precampaña» (*El Mundo*, 26 de març 2021) és inevitable entendre que el diari està prenent partit per la no limitació d'horaris a l'hostaleria madrilenya, i quan llegim «"Celáa ha sido insensible. Los centros de educación especial son necesarios" Andrea Matari responde a la ministra, que se burló en el congreso del testimonio de su padre», com a principal notícia de portada a l'*ABC* del 26 març de 2021, amb la foto a tota pàgina de l'Andrea i el seu pare, el diputat del Partit Popular Juan José Matari, no se'ns escapa que l'objectiu del diari no és informar d'un fet sinó opinar, mostrar els seu descontentament amb la llei Celáa i posicionar-se amb el partit que, el dilluns següent, va recórrer la llei al Tribunal Constitucional. El dia 29, el titular (únic) de portada de l'*ABC* va ser: «El PP lleva al TC la ‘Ley Celáa’ para proteger el español». S'explica sol. Aquests exemples mostren amb claredat aquest «desig d'obtenir alguna cosa, d'assolir una fita, d'aconseguir un resultat» de què parla Gomis referint-se a l'opinió, com també que els titulars d'alguns diaris avui dia són opinió al cent per cent.

3.3. *Els gèneres periodístics*

Amb tot, hi ha diversos graus d'interpretació de la realitat. Les afirmacions de l'apartat anterior no impedeixen que els diaris organitzin l'espai de les seves publicacions d'una manera que permeti al lector saber davant de quina tipologia d'article es troba abans de començar a llegir-lo. Aquesta «série de gammes, de filtres, de convencions comunicatives o de fórmules de redacció» (Gomis, 1989, p. 78) les anomenem gèneres periodístics.

Gomis proposa una classificació dels gèneres periodístics basant-se en la funció que ha de complir el text. Segons Gomis, hi ha una funció d'informació diferent de la funció de comentari i utilitza aquesta funció per distingir i classificar els textos periodístics. Gomis considera que no és un obstacle que «una informació estigui carregada d'opinions... ni que una notícia aparegui esbiaixada perquè afavoreix una opinió respecte a una altra. Ni tampoc que un editorial, comentari que figura en les pàgines d'opinió, contingui un gran nombre d'informacions i fins i tot que sigui compost principalment de dades que s'aporten perquè se'n tregui una conclusió i per convèncer el lector de l'oportunitat d'una acció pública» (Gomis, 1989, p. 104).

Dins dels gèneres informatius, Gomis proposa incloure-hi la notícia, el reportatge i la crònica, que aconsegueix cada un d'ells una necessitat diferent. La notícia serveix per a comunicar un fet nou; el reportatge permet al públic veure, sentir, entendre les coses com si hagués estat al lloc dels fets; la crònica aconsegueix la funció de relat d'allò que passa al llarg del temps per un lloc o en un tema. L'entrevista la considera una variant del reportatge.

Sempre segons Gomis, el comentari o l'opinió «se situa a certa distància del fet i esbossa una reacció a ell, una resposta que pot prendre la forma d'una acció o quedar-se simplement en un judici. Dins els gèneres d'opinió hi trobem l'editorial, que expressa l'opinió del diari i no va signat, la columna, quan està emmarcat en una secció fixa i la rúbrica té un titular, o l'article d'opinió quan l'autor és un col·laborador extern. Per últim, s'hi inclouen la carta al director, que expressa l'opinió d'un lector, i els acudits, que tenen forma gràfica i sentit còmic.

Gomis considera un darrer gènere, amb la funció d'entretenir, que inclou els mots encreuats i amenitats diverses, i l'anomena senzillament entreteniments.

3.4. L'article d'opinió

Els articles d'opinió tenen l'atractiu de la firma. Els articulistes de renom contribueixen al prestigi del diari i són un atractiu per als lectors. Fins fa ben poc, a més, els escriptors tenien la llibertat d'expressar les seves opinions sense veure's condicionats per la línia editorial de la publicació on apareixien. Aquesta realitat ha trontollat els darrers anys, i hem vist diaris abans prestigiosos com *El País* despatxant primeres firmes per la seva ideologia.

Per als escriptors, la publicació d'articles a la premsa periòdica representa, entre altres coses, una font d'ingressos a tenir en compte; és sabut que els escriptors catalans que poden viure dels drets d'autor es poden comptar amb els dits d'una mà (i segurament no els necessitem tots). Aquest fet ja era així cent anys enrere. Com ens recorda Gomis, Unamuno i Azorín primer, i Ortega y Gasset i Eugeni d'Ors una generació més tard, van contribuir al prestigi dels diaris on van escriure i van obtenir una part rellevant dels seus ingressos gràcies a aquestes col·laboracions. Eugeni d'Ors, signant com a Xènius, va publicar diàriament el *Glosari* durant gairebé setze anys, a «*La Veu de Catalunya* (gener de 1906 – gener de 1920) i *El Día Gráfico* (abril 1920 – juliol de 1921)» (Murgades, *Escrits sobre Eugeni d'Ors*, 2019, p. 13).

A data d'avui podem destacar un nombre considerable d'articulistes que compten amb molts seguidors fidels, lectors que els segueixen més enllà de la publicació periòdica on es poden llegir. Entre aquests periodistes i escriptors hi trobem Sebastià Alzamora, Antoni Bassas, Toni Soler, Albert Om, Xavier Bosch, Vicenç Villatoro, Empar Moliner i Josep Ramoneda al diari *Ara*; Biel Mesquida, Joan Ramon Resina, Pau Vidal, Julià de Jòdar, Gemma Pasqual i Marta Rojals, al digital *Vilaweb*; i Màrius Carol, Sergi Pàmies, Màrius Serra i Quim Monzó a *La Vanguardia*, entre d'altres. Quim Monzó ha publicat els seus articles originàriament en català a *El Món*, *El Correo Catalán*, *El Temps*, *La Vanguardia*, *Diari de Barcelona* i *Avui* de 1982 a 1996, i, a partir d'aquesta data, en castellà a *El Periódico* i *La Vanguardia*. (Maestre Brotons, 2005, p. 10). I en totes dues llengües a *La Vanguardia* a partir de març de 2011.

Quant a l'article d'opinió com a gènere, no hi ha un consens entre els autors en una definició establerta i acceptada. (Maestre Brotons, 2005, p. 73) en destaca l'hibridisme literari i informatiu. Gomis afirma que l'article el defineix la firma, no el contingut. Afegeix que «l'article no sol girar al voltant d'una notícia, o si ho fa la pren més aviat com a pretext per a una divagació. L'actualitat de l'article és difusa, ambiental o personal» (Gomis, 1989, p. 165). Els comentaris del mateix Quim Monzó confirmen

aquest aspecte: «[...] el tipus de columna que jo faig és mes aviat un comentari personal, un punt de vista personal, no tant un reportatge d'investigació» (Maestre Brotons, 2005, p. 75). Teodoro León Gross, al seu llibre *El artículo de opinión*, defineix l'article d'opinió (León Gross, 1996, p. 179), qualificant-lo de text argumentatiu:

Desde nuestro punto de vista, el artículo es un discurso dialéctico de carácter persuasivo en el que el texto plantea una antítesis singular frente a la tesis que proporciona la realidad, preferentemente aquella parte que constituye la información de actualidad.

Tampoc hi ha unanimitat en la utilització del terme columna. Per a (León Gross, 1996) no hi ha criteris profunds per a establir diferències entre columna i article, i (Gómez Calderón, 2004) engloba tots dos gèneres amb el terme columna. Ens quedarem amb la definició que en fa Gomis: «es parla de columna quan l'article apareix com a secció i l'articulista és el titular d'una rúbrica que es publica diversos cops per setmana» (Gomis, 1989, p. 167). Eugeni d'Ors publicava una glosa gairebé cada dia i Quim Monzó, a data d'avui, publica els dimarts, dijous i dissabtes. Sempre ho ha fet més d'un dia per setmana. Parlarem indistintament de columnista i articulista, o també d'autor i escriptor, per a referir-nos a qui escriu els articles d'opinió.

4. LA RETÒRICA I L'ARGUMENTACIÓ

La retòrica, a l'antiguitat, es va concebre com l'art de la persuasió. S'atribueix la creació del concepte al sicilià Còrax al segle VI a.C.. Inicialment consistia en un conjunt senzill de tècniques per ajudar a la construcció d'un discurs que tingués la finalitat d'argumentar amb versemblança. A Grècia, diversos pensadors van enriquir el concepte i van escriure tractats i manuals de retòrica. Entre ells, Protàgores, Gòrgies, Plató i, de manera destacada, Aristòtil. La *Retòrica* d'Aristòtil ha estat molt influent, i els seus ensenyaments han arribat fins als nostres dies. Aristòtil parla de versemblança i no de veritat: la versemblança ens acostava al coneixement de la realitat, però correspon al món de l'opinió; els raonaments retòrics pretenen persuadir, no demostrar. Aristòtil fugia de plantejaments dogmàtics que pretenguin imposar una veritat.

Posteriorment, van continuar el camí autors llatins, com Quintilià i Ciceró. La retòrica estava orientada a contextos públics, polítics, propis dels règims democràtics i, tot i que va perdurar, va perdre presència durant l'Edat Mitjana. A partir del segle XVII va ser desprestigiada per l'auge del científisme. Avui dia, la retòrica ha recuperat empena i és present en els estudis dels discursos persuasius en molts àmbits diferents: el judicial, el de la política, els mitjans de comunicació, la publicitat, l'empresa, i també en les relacions personals: en la seducció, però també en les relacions de parella, familiars i d'amistat.

La retòrica és un marc adequat per analitzar els articles d'opinió en la mesura que es tracta de textos argumentatius. Considerats com a tals, els articles d'opinió cerquen defensar un postulat, convèncer el lector de la seva validesa. Veurem que aquesta voluntat és clara en les gloses orsianes, una voluntat que es concreta sovint en l'exposició dels valors noucentistes, esperant del lector l'adhesió a les seves tesis. Monzó, en els seus articles, no pretén incorporar els seus lectors en un corrent ideològic; de fet manté una actitud sempre crítica amb el món que ens envolta, i s'encarrega de destacar-ne les incoherències i absurditats. No obstant això, veurem que darrera aquesta actitud podem trobar-hi la defensa d'uns valors, un posicionament ètic en la societat.

(Laborda Gil, 2012, p. 66) resumeix les operacions retòriques clàssiques en el següent esquema. Incloem aquí una versió basada en (Maestre Brotons, 2005, p. 28).

Figura 2. Operacions retòriques

Operacions retòriques

Nom	Concepte	Classe o parts
<i>Intellectio</i>	Tema, assumpte que és l'objecte del debat	
<i>Inventio</i>	Descobriment de les coses vertaderes o versemblants que fan probable la causa	Tipus d'arguments i tècniques argumentatives
<i>Dispositio</i>	Ordenació de les parts discursives	Exordi (agradar) Narració (demostrar) Argumentació (demostrar) Epíleg (commoure)
<i>Elocutio</i>	Elecció del to i les paraules	Estils (noble, senzill, temperat) Figures: dicció (al·literació, ...), sentit (metàfora, ...), construcció (el·lipsis), pensament (ironia, ...)
<i>Memoria</i>	Recordar l'ordre i el sentit de les paraules	Natural Artificial (llocs, imatges)
<i>Actio</i>	Recitar el discurs, amb la veu, el rostre, el gest	Dicció (volum, fermesa, flexibilitat) Moviment del cos

La *memoria* i l'*actio* no formen part del text escrit, són operacions lligades al discurs oral, i com a tals no es consideren quan s'analitzen textos. Són molt rellevants quan s'analitzen, per exemple, els debats dels polítics, les intervencions dels advocats i fiscals als judicis o els discursos dels líders d'una empresa. Per a l'anàlisi d'un article periodístic d'opinió les operacions rellevants són, doncs, *intellectio*, *inventio*, *dispositio* i *elocutio*.

Bernardo Gómez Calderón, en l'article «De la *intellectio* a la *elocutio*: un modelo de análisis para la columna personal» (2004), després d'observar que la utilització de la teoria de l'argumentació en estudis sobre articles periodístics d'opinió és cada cop més estesa, proposa que aquesta esdevingui un model d'anàlisi retòrica global per al gènere d'article periodístic. Adapta i reformula convenientment les operacions retòriques (*intellectio*, *inventio*, *dispositio*, *elocutio*) per tal de sistematitzar les característiques textuais del gènere en els discursos persuasius actuals.

Quant a la *intellectio*, Gómez Calderón suggereix centrar l'anàlisi en el tema. L'interès de l'estudi de la *intellectio* és, en paraules de Maestre Brotons, «investigar precisament quins aspectes de la realitat focalitzen l'atenció de l'articulista, sobre què o qui opina, sobre què vol influir; quines injustícies, manipulacions, falsedats, defectes,

virtuts, detecta en l'esdevenir quotidià» (Maestre Brotons, 2005, p. 15). Gómez Calderón afirma amb encert que, tot i que el tema de la columna és lliure, sovint es limita a l'actualitat política, social o cultural. En aquest treball ens basem en la llista de temes proposada per Maestre Brotons en la tesi sobre Monzó, i classifiquem els articles del *Glosari* d'Eugeni d'Ors segons els criteris d'aquesta llista, amb alguns canvis per a ubicar adequadament les gloses de temes orsians que són absents en els articles de Monzó.

Quant a la *dispositio*, (Laborda Gil, 2012, p. 27) explica, parlant del discurs judicial, però ampliable a altres àmbits, les parts del discurs mitjançant el següent esquema.

Figura 3. *Dispositio*

Disposició del discurs			
Parts	Seccions	Finalitat	Funció comunicativa
Exordi	A. <i>Captatio benevolentiae</i> (captar l'atenció i simpatia del públic) B. <i>Partitio</i> (anunci del contingut del discurs)	Agradar	Apel·lativa i emotiva
Narració	C. Trets 1. Nuesa estilística 2. Preargumentació D. Elements 1. Fets 2. Descripcions	Convèncer	Referencial (demostració)
Confirmació	E. Proposició o causa F. Argumentació G. Digressió (opcional)	Convèncer	Referencial (demostració)
Epíleg	H. <i>Posita in rebus</i> (resum del discurs) I. <i>Posita in affectibus</i> (apel·lació als sentiments)	Commoure	Apel·lativa i emotiva

L'exordi és, segons l'IEC, la «primera part d'un discurs que té per objecte preparar l'atenció, la benevolència, dels oients». I té la doble funció: captar l'atenció —i la benevolència— del públic o lector, i introduir el tema del discurs.

Els títols, en els articles d'opinió, cobreixen les dues funcions de l'exordi: capten l'atenció —i sovint la simpatia— del lector i introdueixen el contingut que trobarà en el cos de l'article.

(Teruel Planas, 1997) comparteix la visió amb Laborda Gil. Ens diu «L'exordi, el començament del discurs, «l'obertura del camí», és la part que, juntament amb l'epíleg, conté més elements expressius i explícitament persuasius destinats a establir l'empatia amb el receptor mitjançant procediments emotius». I concreta, en relació al gènere que ens ocupa: «Als articles d'opinió sempre hi ha un exordi. És bàsic per establir les premisses a partir de les quals l'articulista desenvolupa l'argumentació de les seves opinions. En aquest cas, és on queda més explícita la intenció retòrica: “Si vols, segueix-me en i amb els raonaments”» (Teruel Planas, 1997, pp. 79-80).

Maestre Brotons ens parla de la importància dels títols: «Els títols tenen una importància essencial. Juntament amb el gènere, son consells o ordres de lectura de caràcter paratextual que proporcionen al receptor informació de diversa mena prèvia a la lectura efectiva del text. Determinen, doncs, l'horitzó d'expectatives, és a dir, totes aquelles hipòtesis d'interpretació possibles abans d'encetar la lectura del text.»

(Teruel Planas, 1997, p. 180) parla fins i tot de «l'art de titular» per posar-ne de manifest la rellevància: «La síntesi a què obliga qualsevol titular, el missatge (resum) del que vol transmetre i l'estructura i l'estil que han d'ornar la intitulació (per *atraure l'atenció del lector*) conformen una manera de fer —*manipular*— que condicionen el que pomposament bastants periodistes han convingut d'anomenar “l'art de titular”».

Els dos autors estudiats són plenament conscients de la importància del títol i de la seva capacitat de centrar el tema i, encara més, de generar interès en la lectura del text. Ambdós exploten aquestes capacitats del títol com a exordi amb èxit, tot i que amb un estil molt diferent, com queda palès en la classificació dels títols de tots dos autors.

Diferents estudiosos han fet propostes de tipificació dels títols de les obres literàries i periodístiques. Són molt diferents entre elles. Nosaltres ens hem fixat en la de Gérard Genette, (Genette, 1987), amb les ampliacions proposades per Vicent Alonso en el seu treball d'anàlisi dels títols dels contes de Pere Calders, (Alonso, 1995), i les adaptacions finals fetes per Maestre Brotons. Les ampliacions d'Alonso es basen en les

manipulacions de frases fetes que abunden en els títols dels contes de Calders —i també en un nombre remarcable en els dels articles de Quim Monzó—, i que no queden ben cobertes en la classificació de Genette. Aquesta tipificació està basada en una de les funcions del títol, la descriptiva (en termes de Genette), «aquella per la qual aquest diu alguna cosa del text», en paraules de Josep Besa (Besa Camprubí, 2005).

Maestre Brotons considera la classificació d'Alonso adequada per als títols dels articles d'opinió de Quim Monzó, i nosaltres l'aplicarem també als títols de les gloses d'Eugeni d'Ors. Maestre Brotons en justifica l'adequació per les característiques idiosincràtiques dels títols dels articles monzonians, argumentant que requereixen competència lingüística i coneixements culturals per a la seva comprensió, perquè sovint inclouen referències a títols de novel·les, pel·lícules, refranys, frases fetes o eslògans, fent un ús exhaustiu de la ironia. No trobem el mateix grau d'ironia en els títols de les gloses d'Eugeni d'Ors, però sí un contingut ple de referents culturals que requereix un nivell adequat per tal de comprendre-les.

Aquesta classificació és encertada i la utilitzem per a analitzar els articles periodístics dels dos autors. Tanmateix, hem cregut oportú ampliar l'anàlisi amb una segona tipificació: la proposada per Josep Besa Camprubí a *La funció dels títols en el text* (2005), centrada en els efectes del títol en el text. Aquesta tipologia té, per tant, un enfocament diferent a l'anterior: no es basa en allò que el títol diu del text, com la de Genette, parla de l'efecte que el títol provoca en el text. Dit d'una altra manera, com el títol pot aclarir, contextualitzar o modificar el significat del text. La tipologia de (Besa Camprubí, 2005) manlleua de la de Jerrold Levinson (Levinson, 1985) la base de classificació, l'efecte que exerceix el títol en l'obra, i en modifica les categories per superar-ne algunes limitacions o defectes i adaptar-les a la funció específica que Besa està buscant: l'anàlisi de la poesia lírica catalana contemporània. La proposta de Levinson era molt més àmplia, abastant l'obra d'art en general.

(Besa Camprubí, 2005, pp. 214-225) categoritza els títols en *neutrals* i *no neutrals*, i dins dels *no neutrals*, en *focalitzadors*, *temàtics*, *contrastius*, *contextualitzadors* i *mistificadors*. Els títols *neutrals* són els que no tenen cap efecte en el text. Besa Camprubí exemplifica aquesta categoria amb els poemes POEMA, SONET, CANÇÓ DE BRESSOL, SEMBLANÇA, ARANYA, D'UNA VISITA, EM DECLARO VENÇUT i SENTÈNCIA entre altres. El tipus *neutrals* és molt productiu. Els títols *focalitzadors* trien un dels elements del text i en focalitzen un, sigui o no aquest el més important del text. Besa Camprubí tria, entre d'altres, el poema LA ROSA

I EL VENTALL, que tria dos dels quatre personatges del text i PARC D'ATRACCIONS, on focalitza l'objecte paisatge per sobre de l'objecte ciutat. Els títols *temàtics* fan explícit el tema del text en textos on no es diu quin és aquest tema. Si el text l'explicita, llavors el títol és neutral. Els títols *contrastius* són els que contrasten amb el text. Besa Camprubí posa exemples molt clars de dos poemes amb títol DIÀLEG i COMUNICACIÓ, on el text contrasta per la manca d'allò que promet el títol, i NO ESTEM MAI SOLS, en el qual l'afirmació del títol és negada immediatament. Els títols *contextualitzadors* proveeixen un context per al text, sigui aquest *rellevant* o *circumstancialitzador*. La categoria té, per tant, dos subtipus. El primer és equivalent a la classe de títols *desambiguadors* o *especificadors* de Levinson, i Besa Camprubí l'exemplifica amb el poema BERLIN. El segon, en el qual el context proporcionat és suplementari, és a dir, afegeix informació a un text que ja és autosuficient, el mostra amb el poema PARÍS, FEBRER DE 1979. En aquest poema el jo poètic parla de la mort, i el fet que volti per la ciutat de París en taxi és circumstancial al contingut del poema. Per últim, són *mistificadors* els títols capritxosos o gratuïts. En paraules de Besa Camprubí, «Són títols que semblen trobats per atzar, i, per tant, producte del capritx: qui en fa ús repeteix així el mateix gest que, segons sembla, va donar origen al nom *dadà* (els dadaïstes van sostenir sempre que el van trobar fullejant a l'atzar un diccionari francès)».

L'anàlisi dels articles amb les dues tipificacions dels títols, proposada per Antoni Maestre Brotons i la de Josep Besa Camprubí, ens oferirà una visió més completa del títols, complementària l'una de l'altra.

5. ELS TEMES EN ELS ARTICLES PERIODÍSTICS D'EUGENI D'ORS I QUIM MONZÓ

Les figures d'Eugeni d'Ors i Quim Monzó tenen semblances i diferències remarcables. Quant a les semblances, la primera i més evident és que ambdós es dediquen a l'articulisme de manera professional durant un període llarg de temps. Aquest fet ens permet disposar d'un nombre exhaustiu d'articles, que mostren seva visió del món a través dels anys, cobreixen temes incomputables, diversos, que els generen interès. Aquí detectem la segona semblança entre els dos autors: la curiositat i la capacitat per formar-se un criteri independent en tots aquests temes, qüestions relacionades quasi sempre amb la vida col·lectiva. En tercer lloc, els articles d'Ors i de Monzó comparteixen un nombre rellevant de trets estructurals i estilístics: la utilització de l'anècdota com a gènesi d'un article, l'emissió de judicis valoratius —òbviament, ja que tractem amb articles d'opinió, i els autors s'encarreguen d'exposar-la amb claredat— i la invitació a la reflexió. També la inclusió de comentaris sobre personalitats, autors i obres artístiques —literàries i d'altres arts—, aprofitant publicacions, esdeveniments i dates assenyalades. En quart i darrer lloc, els articles de tots dos comparteixen l'impacte que causen en els lectors, l'interès que generen dia rere dia, la bona valoració rebuda i la fidelitat dels tals lectors.

Porten aquestes similituds a conrear articles sobre els mateixos temes? És impossible de saber-ho amb certesa, però fàcil d'acceptar que alguns dels temes tractats, com els més propers a aspectes de la vida quotidiana i la societat del seu temps, i probablement també els articles polítics, són conseqüència directa d'aquests trets. D'altra banda, la professió que exerceixen, la societat que habiten i el temps que els ha tocat viure marquen indefectiblement els continguts dels seus escrits. Així, trobem en tots dos autors articles dedicats al món editorial, la literatura, la llengua catalana, la identitat nacional, el llenguatge. Sigui com sigui, aquest treball analitza i posa de manifest les coincidències temàtiques, amb independència dels factors que les puguin haver ocasionat, cosa, com hem dit, impossible d'asseverar amb certesa.

La principal diferència entre Ors i Monzó és l'actitud vital, els objectius buscats amb la pràctica de l'articulisme, el posicionament: doctrinal en el cas d'Eugeni d'Ors, eminentment crític i irònic per la part de Quim Monzó. Això no obstant, no és difícil entreveure un posicionament «en pro de» o, dit de manera més planera, albirar allò que Monzó defensa enmig de la munió de crítiques. També són diferències fonamentals el públic a qui es dirigeixen: Eugeni d'Ors a un públic força reduït, culte, burgès, amb la

pretensió de conduir-los vers els ideals noucentistes; Quim Monzó a un públic més ampli, transversal, adoptant sovint la posició de l'home del carrer, en alguna de les seves facetes: consumidor que pateix els abusos de les grans companyies, barceloní que treu punta de fets quotidians, ciutadà que critica els taxistes, polítics, l'encariment de l'habitatge o l'especulació urbanística. Conseqüència d'aquest fet i elecció personal és la llengua utilitzada per cada un dels dos autors: una llengua culta en el cas d'Eugeni d'Ors, com no podria ser d'altra manera, amb vocació noucentista d'obra ben feta i perfecció formal, amb el desig d'eleva la llengua i dignificar-ne la pràctica; per part de Quim Monzó una llengua planera però precisa i acurada, en un registre col·loquial però plena d'expressions genuïnes.

Xavier Pla plasma el posicionament d'Eugeni d'Ors en el següent fragment de la presentació de l'edició del (Ors E. d., *Glosari 1912-1013-1914*. Edició de Xavier Pla, 2005):

Després de sis anys ininterromputs de publicació gairebé diària del *Glosari* Eugeni d'Ors s'havia convertit en l'intel·lectual més influent de la Catalunya de l'època. [...] Ors pretenia servir-se del seu prestigi literari, al qual no va pensar a renunciar mai, per donar credibilitat a un nou tipus de paraula que havia de fer ressonar en la vida civil un discurs inaudit en una Catalunya en plena transformació política. Ors no concebia la literatura com una finalitat en ella mateixa. Per a un entusiasta com ell, el verb «escriure» no podia ser intransitiu i la seva acció intel·lectual havia de tornar-se, d'una manera o altra, doctrinal. (Ors E. d., *Glosari 1912-1013-1914*. Edició de Xavier Pla, 2005, p. xiii)

Per la seva part, Antoni Maestre Brotons descriu amb exactitud la posició defensada per Monzó:

De tota manera, és arriscat i inexacte concebre el Monzó periodista com a líder d'opinió, perquè la seua veu no intenta mai destacar sobre la de ningú i es distancia de tot a través de la ironia i l'escepticisme. Monzó es pren el compromís social de l'intel·lectual més aviat de manera distant, perquè no s'ho creu: simplement qüestiona el que, des de la seua visió del món, li sembla reprovable i igual adopta la perspectiva d'un consumidor que es queixa d'una mala reparació de l'ordinador, que la d'un seguidor del Barça sense caure en radicalismes absurds; ara apareix com a pare que lamenta l'estat del sistema educatiu, ara com a lector de còmics, novel·les, revistes per a adults o

internauta. Monzó no és víctima del proselitisme; l'humor i la ironia l'en preserven, malgrat no haver pogut evitar, en alguna ocasió, acusacions de ser el portaveu intel·lectual d'algun partit polític concret. (Maestre Brotons, 2005, p. 64)

Les principals diferències temàtiques les trobem en articles que podem incloure en àmbits temàtics propis del temps i dels interessos de cada un dels dos autors. Gran part de les gloses d'Eugeni d'Ors donen veu al Noucentisme, i inclouen la formulació dels ideals del moviment. Un altre dels interessos orsians que omple pàgines és la filosofia. I un tema que no pot eludir és la Gran Guerra. Per part de Quim Monzó, trobem uns quants temes propis: la televisió i els mitjans de comunicació, gastronomia i esport.

5.1. Anàlisi quantitativa

Les tres-centes nou gloses d'Eugeni d'Ors que conformen el corpus d'aquest estudi queden distribuïdes per àrees temàtiques segons la taula següent:

Figura 4. Temes dels articles d'Eugeni d'Ors

Tema	Articles	Percentatge
Societat	64	20,71%
Noucentisme	49	15,86%
Art	47	15,21%
Política	38	12,30%
Filosofia	26	8,41%
Llengua catalana	22	7,12%
Literatura i món editorial	17	5,50%
Educació	12	3,88%
La gran guerra	7	2,27%
Llenguatge	4	1,29%
Cultura	3	0,97%
Identitat nacional	3	0,97%
Història	2	0,65%
Materialisme. Esperit científic	2	0,65%
Sociologia	2	0,65%
Altres temes	11	3,56%
TOTAL	309	

El total d'articles de Quim Monzó inclosos en el treball és de vuit-cents dotze, tots els recollits en els diversos volums editats per Quaderns Crema. La següent taula en mostra la distribució per temes:

Figura 5. Temes dels articles de Quim Monzó

Tema	Articles	Percentatge
Societat	274	33,79%
Món editorial i literatura	63	7,77%
Llengua catalana	56	6,91%
Identitat nacional	53	6,54%
Política	53	6,54%
Mitjans de comunicació	49	6,04%
Llenguatge	45	5,55%
Gastronomia	40	4,93%
Art. Disseny	30	3,70%
Religió	27	3,33%
Esport	24	2,96%
Publicitat	22	2,71%
Correcció política	20	2,47%
Barcelona	18	2,22%
Turisme	15	1,85%
Educació	8	0,99%
Relacions sentimentals	8	0,99%
Esnobisme	4	0,49%
Periodisme	2	0,25%
TOTAL	811	

Per construir aquesta taula ens hem basat en la classificació feta per (Maestre Brotons, 2005, pp. 80-81), que inclou els articles recollits en els primers vuit volums (articles publicats de 1984 a 2001), i hi hem afegit, degudament classificats, els compresos en el darrer volum editat, (Monzó, Esplendor i glòria de la Internacional Papanates, 2010) (articles de 2001 a 2004).

Observem quines són les principals coincidències temàtiques, en percentatges del nombre d'articles analitzats:

Figura 6. Principals coincidències temàtiques entre Eugeni d'Ors i Quim Monzó

Tema	Monzó	Ors
Societat	33,79%	20,71%
Literatura i món editorial	7,77%	5,50%
Llengua catalana	6,91%	7,12%
Política	6,54%	12,30%

Parem esment també de les divergències. Indiquem primer els principals temes propis, presents a les gloses d'Eugeni d'Ors i no als articles de Quim Monzó:

Figura 7. Divergències. Principals temes propis d'Eugeni d'Ors

Tema	Articles	Percentatge
Noucentisme	49	15,86%
Filosofia	26	8,41%
La gran guerra	7	2,27%

Considerem ara els principals temes propis de Quim Monzó, absents a les gloses orsianes:

Figura 8. Divergències. Principals temes propis de Quim Monzó

Tema	Articles	Percentatge
TV i mitjans de comunicació	49	6,04%
Gastronomia	40	4,93%
Esport	24	2,96%

5.2. Anàlisi de semblances

5.2.1. Societat

Urbanitat. La civilitat és un dels valors del Noucentisme. Grècia estava vertebrada en ciutats, i el classicisme guia els noucentistes, que aspiren a fer de Barcelona una ciutat-estat. La civilitat irradiarà els valors propis de la urbs, i la gent de les àrees rurals els aniran adoptant. Urbanitat, doncs. Potser la glosa més representativa d'aquesta aspiració és «Urbanitat» (1906), i també és un bon exemple de l'estructura de molts dels articles: Ors parteix d'una anècdota, l'explica i l'eleva a categoria. Un periodista francès arriba a Londres i, a les onze del matí, un automòbil s'atura al mig del carrer, generant un embús considerable. Triguen una estona llarga a tornar a posar-lo en marxa, i la cua que es genera és de molts vehicles, però «ningú s'impacienta, ni crida, ni jura [...] Tot ha passat *en ordre*. Tot ha passat *urbanament*» (Ors E. d., Glosari 1906-1907. Edició de Xavier Pla, 1996, pp. 111-112). Ors assenta les bases de la urbanitat amb aquesta glosa exemplaritzant. Una segona glosa on Ors tracta d'urbanitat és «De la pulcritud» (1907). En aquesta, Ors parla del bany diari com un nou hàbit que produirà un efecte modernitzador; d'ell en derivarà «una sensibilitat nova i una sentimentalitat nova també» (Ors E. d., Glosari 1906-1907. Edició de Xavier Pla, 1996, pp. 691-692).

Hi ha un article de Quim Monzó que podríem qualificar de bessó de l'«Urbanitat» orsià. Es tracta de «Bon dia ens doni Déu nostre Senyor» (2003). Aquest article ens permetrà, a més, mostrar dos trets característics de l'articulística de Monzó, que apareixen de forma reiterada en la seva obra: la utilització de l'anècdota i l'aparició d'«un amic» de l'autor, així, sense nom, a qui passen les coses. El tal amic és sempre introduït amb la descripció d'un tret—en aquest cas: «un amic que treballa tot el dia a casa i sovint li sona l'interfon» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 171)—tret que, de manera gens casual, el lector pot identificar compartit pel mateix autor. L'article sorgeix de la notícia que l'Ajuntament de Barcelona, en aquell moment comandat per l'alcalde Joan Clos, vol impulsar «el voluntariat cívic i unes normes de convivència» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 170). Monzó mostra escepticisme davant la mesura, afirma que fins les mínimes normes d'educació han desaparegut, en determina l'origen, i posa com a exemple la gent que no saluda ni es presenta abans d'explicar què vol. Ho fa amb el cas de l'amic que treballa a casa tot el dia. Diu que sovint qui truca l'interfon és la carter, que saluda amb un educat: «Sóc la carter. ¿Em pot obrir?», però que, de tant en tant, l'home que revisa l'ascensor truca i crida «Ascensor!». La reacció inicial de l'«amic» va ser respondre-li amb la definició de l'aparell, i esperar que l'home fes la pregunta amb educació. Queda palesa la posició de Monzó: és ferm partidari de les normes d'educació, de la urbanitat. Trobem un segon exemple a l'article «Bravo, Santos!» (2003), on Monzó aplaudeix la reacció del compositor, que va donar per acabat un espectacle perquè hi havia un excés de tos i d'altres sorolls a la platea. Monzó té fins i tot un article amb el títol idèntic al de la glosa d'Ors: «Urbanitat» (1991), on parteix d'una anècdota: el director d'esports del Comitè Internacional Olímpic arriba a Barcelona —falten pocs mesos per als Jocs de Barcelona—. Un cotxe del COOB l'espera a l'aeroport, però quan surt de la terminal uns taxistes l'obliguen a pujar en un taxi, dient-li que «si volia anar a Barcelona havia de ser en taxi» (Monzó, *No plantaré cap arbre*, 1994, p. 47). Monzó continua l'article comentant el *Manual de Civisme i Urbanitat* que l'Ajuntament està redactant, i aprofita per denunciar actituds incíviques més enllà del ciutadà de carrer: «guàrdies urbans que giren cua de seguida que veuen un conflicte [...] empleades de la Telefònica que pengen el telèfon als ciutadans que truquen al 003 i cometen la grolleria de parlar en català» (Monzó, *No plantaré cap arbre*, 1994, p. 49), entre d'altres.

Nous hàbits. La glosa «L'armilla» (1913) és un cant a l'armilla com a expressió de civilitat, una demostració d'haver deixat enrere el salvatgisme. Ors ho escenifica

fixant-se en els objectes que es guarden a l'armilla: «el rellotge, és a dir, la regularitat, l'hàbit col·lectiu, la cita, el tracte i el contracte [...] els diners: compra-venda, comerç, vida econòmica en general» (Ors E. d., *Glosari 1912-1913-1914*. Edició de Xavier Pla, 2005, pp. 626-627). Encara hi afegeix el llapis i l'estiló, metàfora de la vida intel·lectual, i la cadena del rellotge, de l'art. Ors en reivindica l'ús fins i tot a l'estiu, malgrat la calor, a risc de tornar enrere en la civilització. Una segona glosa, «Tè, xocolata i cafè» (1911), tracta els nous hàbits i també conté un missatge ideològic. Ors defensa el consum del te en detriment del cafè, i el renaixement del consum de xocolata. Hi encabeix un: «el tè és noucentista i la xocolata tradicional, el pobre cafè és, característicament, vuitcentista» (Ors E. d., *Glosari 1910-1911*. Edició de Xavier Pla, 2003, pp. 621-623). I, amb aquesta comparació, defensa el noucentisme (te) davant el liberalisme, sentint-se més proper a la Tradició (xocolata) que no pas al liberalisme. Monzó tracta els nous hàbits en diversos articles. Un d'ells és «Hal·luín» (2000). Monzó observa que la celebració s'està estenent per bars, discoteques i cases particulars. No ho planteja, però, com una guerra: Halloween contra la castanyada. Als seus ulls, la partida està jugada i acabada. I el final ha estat: «la castanyada ja es dissol en el Halloween, convertida entre nosaltres en el seu vessant gastronòmic. I llestos» (Monzó, *El tema del tema*, 2003, pp. 153-154). I vaticina la convivència d'ambdues tradicions sense més problemes que els que ja hi ha en aquells anys per Nadal entre els Reis i el Pare Noel i l'arbre. Monzó acaba demanant als «savis de les acadèmies» que busquin l'adaptació a la paraula. I suggereix: «hal·louín» i «hal·luín». Quant a la convivència de tradicions l'ha encertada del tot, no així amb la forma d'adaptar el mot. Aquí, la seva bola de vidre no ha funcionat prou bé i el manlleu s'ha adoptat sense cap adaptació ortogràfica. Un altre article que versa sobre els canvis d'hàbits és «El vòmit» (1998). En aquest article, Monzó observa canvis d'hàbits provocats per la influència de les pel·lícules americanes. Parla del pare Noel, que ja és habitual entre nosaltres, del divendres 13 que conviu si no substitueix el dimarts 13 com a dia de les desgràcies, i d'un fet que atribueix també a la influència de les pel·lícules: la substitució del desmai —segons Monzó la reacció natural— pel vòmit quan una persona rep l'impacte emocional en trobar-se de cop davant d'un cadàver. Monzó, en aquests dos articles comentats, fa gala del seu do d'observador perspicaç i posa en pràctica el to irònic i escèptic. No intenta convèncer el lector de cap postulat, només mostra una realitat. Aquest fet contrasta amb el to doctrinal que es pot observar en les dues gloses orsianes.

Comercials. Els dos propers articles són escenes costumistes; hi trobem reflectit el món de l'època que ha tocat viure a cada un dels dos escriptors estudiats. El punt de connexió entre tots dos és el comerç, però la visió del món que ens proporcionen va molt més enllà del tema concret tractat, en realitat només una excusa. Per la part d'Eugeni d'Ors, la glosa és «Dels dependents de comerç» (1908). Ors advoca per la reducció dels horaris comercials: que els comerços tanquin a les cinc o les sis. Així els joves tindrien temps per dedicar-se a qüestions que facin gran la civilitat: «Donar hores a n'aquesta esplèndida joventut que tenim ocupada en els escriptors serà com deixar diners al mil per cent» (Ors E. d., Glosari 1908-1909. Edició de Xavier Pla, 2001, p. 95). Ors parla dels guanys per a la cultura i per a la lluita per la constitució nacional que suposarà aquesta lliure disposició de més hores per jornada. Ens mostra com el Noucentisme no és amic del liberalisme, no advoca per una societat guiada només per l'ambició i l'obsessió per fer diners. A pesar dels desitjos orsians, el capitalisme més salvatge és el que s'ha acabat imposant i, a més, s'ha fusionat amb la burocràcia més absurda. Un exemple excel·lent dels fruits que ha donat el trobem a l'article de Quim Monzó «El comercial i la rúbrica» (2002). En aquest cas, Monzó ens explica una anècdota que va passar «a casa d'un amic que es passa el dia penjat del telèfon»: un comercial d'una companyia telefònica, un venedor porta a porta (l'any 2002 encara no s'havia generalitzat la venda telefònica), es presenta a casa de l'amic i el convenç amb una oferta de telefonia. A l'hora de signar, el comercial requereix una signatura amb rúbrica, i la signatura de «l'amic» no en té. El venedor insisteix, tot i que «l'amic» fins i tot li ensenya el carnet d'identitat per fer-li veure que la firma és la seva. El venedor assegura que una firma sense rúbrica la companyia no li acceptarà. Monzó no ho detalla a l'article, però podem imaginar-nos l'hora de la visita si pensem que, si el venedor pretenia trobar els clients a casa, s'hi havia de presentar fora de l'horari laboral més habitual. A partir d'aquí podem comparar els ideals noucentistes d'Eugeni d'Ors amb la realitat actual: no només ha guanyat el capitalisme més ferotge, sinó que pertànyer a la classe treballadora és avui una aspiració per a molta gent que viu als marges de la societat, sense ni tal sols el dret al treball, i les solucions imaginatives que poden trobar són fer-se *rider* amb l'usuari d'un altre, o comercial porta a porta treballant amb l'usuari d'un altre, per la subcontracta de la subcontracta de la companyia corresponent. Encara hi ha un altre article de Monzó que posa més el focus en l'absurditat de certa burocràcia. Es tracta de «El poder de la lògica» (2004). En aquest cas és un repartidor qui, en el moment d'entregar un paquet, requereix una «firma llegible o segell». La de Monzó no

és llegible, però és la seva. El repartidor no li accepta la firma, i Monzó troba una solució: estampa al costat de la firma un segell amb la cara de Mickey Mouse que tenia el seu fill, i tots contents.

Masclismes i feminismes. La visió del paper de la dona a la societat és, a començaments de segle XX, molt diferent de la que es té al tombant del segle XX al XXI. La mirada d'Eugeni d'Ors a les gloses «La dona de la *rue* de Rennes I-III» (1915) és la dels primers feminismes, una visió conservadora, lligada a la burgesia, que ambiciona la incorporació de la dona en el món laboral però sense deixar de banda les obligacions de la casa i, la més important de totes, la reproductiva. Ors mostra sensibilitat vers la condició femenina, ni que sigui en somnis, on la dona de la *rue* de Rennes se li presenta com una esclava del segle XX: «Som en el món modern allò que en el temps antics eren els esclaus. La secular servitud femenina és augmentada avui d'una cadena nova. Nosaltres som encara la dona de sempre, la que no opina, la que no vota, la que no té drets» (Ors E. d., *Glosari* 1915. A cura de Josep Murgades, 1990, p. 294). Efectivament, una dona sense drets. La proposta d'Ors és la dignificació de la situació de la dona mitjançant una professió «femenina»: la de bibliotecària. Cal recordar, com fa el Dr. Murgades en la nota a peu de pàgina en la glosa III, que l'Escola Superior de Bibliotecàries va ser creada l'any 1915 per la Mancomunitat de Catalunya, i Ors n'era «el gran auspicador i projectista, i la concebia en indissoluble relació amb la xarxa de Biblioteques Populars» (p. 295). Destaquem dos articles de Monzó relacionats amb aquest tema. En el primer, «Violència» (2003), Monzó fa una dissertació sobre violència de gènere, s'inventa la qualificació «violència de nombre», que correspondria quan diverses persones maltracten una única persona, i repassa l'anomenada violència domèstica. Després de comentar-les totes, no es mostra satisfet amb cap dels qualificatius com a solució per a denominar aquest tipus de violència, i advoca per anomenar-la violència, a seques: «Violència. Sense res més. Tot narrador sap que, tot i que de vegades els qualificatius ajuden a perfilar allò que descriu, si de debò el substantiu és encertat el que fan és esbravar-lo» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 119). Anys després hem passat a parlar de la violència masclista, però, com a societat, encara som allà on ell era el 2003. De fet, en un lloc pitjor, ja que ara —és igual l'adjectiu— les forces retrògrades en neguen l'existència, ho expressen en veu alta, i no paren de guanyar vots. Un altre fenomen dels nostres dies és el que podríem anomenar «feminisme de dretes», que no és altra cosa que l'intent d'apropiació d'espais feministes amb la intenció de beneficiar-se de la bona premsa de

l'etiqueta, però des de posicions clarament retrògrades. No parlo d'Inés Arrimadas fent acte de presència a la manifestació feminista del vuit de març, ni del «feminisme vertader» de Rocío Monasterio. No, l'any 1993, quan Monzó va escriure «Llops amb pell d'ovella» (1993) aquestes polítiques encara no estaven en actiu, però allò que fan ja havia estat inventat. A l'article, Monzó s'indigna davant la reacció provocada per un anunci de sabatilles on es veu un noi i una noia lluint les sabatilles, asseguts en una barana d'una platja amb banyador, ella amb el pit descobert. La reacció que Monzó esmenta qualifica l'anunci de sexista i masculista, i l'autor hi veu un objectiu purament censor. I acaba l'article amb un «Apa, vinga» que mostra la seva indignació, gens habitual en l'autor, que ens té més acostumats a la ironia fina.

¿Cualquiera tiempo pasado fue mejor? A la glosa «Evolució i mutació brusca» (1920), Ors rondina amargament de l'evolució del món; diu que els llibres avui s'editen en paper dolent i plens de faltes, no com abans; que el fuster ja no és capaç de donar-li un termini per a la feina. I manté que aquest canvi s'ha produït de manera brusca. Tenim el passat idealitzat? Podria escriure's avui, també, aquesta glosa? La tesi que defensem és que sí, i per a demostrar-la n'hi ha prou de llegir l'article de Quim Monzó «A l'hotel» (2003). Monzó hi defensa la inapel·labilitat de la màxima: «si vols estar ben servit, fes-te tu mateix el llit». Afirmar amb contundència que els llits dels hotels sempre estan mal fets, amb independència de les estrelles que tinguin. I aventura una hipòtesi: els llits estan mal fets perquè la cambrera vol guanyar temps. «La pressa de les cambreres s'entén, si sabem que molts contractes laborals són porqueria i si pensem en la quantitat d'habitacions que han de fer en un temps limitat» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 103)

La vida quotidiana. Són incomputables els articles dels dos autors que parlen de la vida de cada dia. Molts d'ells els hem encabit en altres grups temàtics, perquè allò que fan és precisament fixar-se en un detall quotidià per tractar un altre tema. En alguns articles, per contra, allò que ens interessa destacar és l'escena quotidiana. D'Eugeni d'Ors triem «Diàleg sobre la manera d'anar al teatre» (1913), glosa en la qual Ors defensa anar al teatre amb tots els sentits, fent el que anomena «una bella nit de París», per Ors, allò que dona sentit a la burgesia: «certa pompa, certa solemnitat, certa dignitat, per a dir el mot just, i tota la despesa que això representa» (Ors E. d., *Glosari 1912-1913-1914*. Edició de Xavier Pla, 2005, p. 530). Ors descriu amb riquesa de detalls el ritual d'anar al teatre, que comença moltes hores abans, amb la compra de les localitats i l'encàrrec del cupé a la cotxeria, i acaba amb el ressopó posterior a la representació. I

critica els que hi van més fugint de casa que per assistir a l'espectacle. Per a Ors, el gaudi està en el cerimonial; aquest és un dels petits plaers que donen sentit a la vida. De Quim Monzó gosem dir que ell troba alguns dels petits plaers de la vida en els restaurants i els bars. Anys enrere en nombroses entrevistes, i més darrerament a través de piulades que arriben directament als tres-cents cinquanta mil seguidors que té a Twitter, així com en els mateixos articles, Monzó recomana plats i restaurants, especialment al barri de Sant Antoni, on viu. És coneguda la seva predilecció per la cuina tradicional catalana i entre els restaurants que més freqüenta hi podem trobar Can Vilaró del carrer Borrell, davant del Mercat de Sant Antoni, o el Racó de l'Aguir del carrer Tamarit. Com és norma en els amants de la bona cuina no es tanca en unes especialitats concretes; per exemple, té debilitat pel restaurant He Cheng, un xinès que hi ha al començament del carrer Entença. Per tant, no és sorprenent que, als articles de Monzó, hi trobem moltes escenes quotidianes que s'esdevenen en bars i restaurants. Un d'ells és «Al japonès» (2003), article que comença: «A la taula d'un senzill i excel·lent restaurant japonès de Barcelona —Kikuchan— s'asseuen, davant per davant, un noi i una noia» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 168). Monzó descriu amb detall com la parella fa mil coses abans de posar-se a menjar els plats que han encomanat per dinar, que fa estona que els hi han dut i ells ni tan sols miren: com el noi estripa la cel·lofana d'un devedé i com ella està concentrada amb el mòbil. Quan finalment, uns vint minuts després que els han servit els plats, el noi es posa l'arròs a la boca, diu: «Això és fred». La capacitat d'observació i de Monzó, i la manera de fer-nos arribar l'escena quotidiana, en aquest cas estrictament descriptiva, és una part fonamental de l'articulística de Monzó. Una altra mostra, que barreja gustos culinaris i observació de la gent del carrer, és «Truita a la francesa» (2002). En aquest article va una mica més enllà de la descripció, però utilitzant la ironia habitual. El protagonista és el seu amic «el tens» qui, els diumenges, va a esmorzar a un bar una mica més lluny que els altres dies perquè els del seu barri tanquen. És client fidel d'un on fan «una truita de patates deliciosa: amb l'ou una mica bavós i les patates convenientment fregides (no mig bullides, com passa a la majoria de bars» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 61). Un dia, els propietaris es jubilen i traspassen el bar a un jove simpàtic, que explica a l'amic, el primer dia que hi va, que s'havia quedat a l'atur i que havia invertit en el bar la indemnització que l'empresa li havia donat. El jove simpàtic opina que portar un bar és fàcil, tan fàcil que fins i tot un nen sabria com fer-ho. L'amic comprova, un diumenge rere l'altre, que el

jove simpàtic és un autèntic desastre i no fa bé la truita de patates, ni la truita a la francesa, ni un simple entrepà, que és el que acaba demanant un cop comprovada la poca traça del jove amb les truites. L'amic sempre arracona l'entrepà després de la primera mossegada, però el jove mai no li pregunta per què. Monzó no utilitza un llenguatge valoratiu, ni una sola paraula; però es val d'una tècnica molt efectiva: al final de l'article repeteix: «Ha arrendat el bar amb la indemnització de l'atur; no s'havia encarregat mai de cap altre, abans, i opina que és tan fàcil que fins i tot un nen sabria com fer-ho» (p. 62). No cal ni una paraula més.

Personalitats. El darrer punt de coincidència que destacarem, dins l'apartat de societat, és el retrat de personalitats que fan els dos autors, aprofitant notícies, esdeveniments, efemèrides i necrològiques. Per la part d'Eugeni d'Ors, hi trobem les necrològiques de Mutso Hito, l'emperador 122 del Japó: «Els constructors de pobles» (1912), de Lejzer Ludwik Zamenhof, el lingüista creador de l'esperanto: «Zamenhof» (1917), la necrològica conjunta de Piotr Kropotkin, geògraf i zoòleg, a banda de pensador rus, un dels principals teòrics de l'anarquisme; i John Reed, periodista nord-americà, membre d'una família de l'alta burgesia i dirigent obrer, mort a Moscou: «Kropotkin, John Reed» (1921), i la necrològica per a Eduardo Dato, polític conservador, qui va ser president del govern d'Espanya, assassinat per tres anarquistes catalans el 8 de març de 1921. Eugeni d'Ors el recorda i en critica l'obra: «Eduardo Dato» (1921). Monzó dedica un article, «Les encaixades dels polítics» (2002), a Bill Richardson, un polític d'Albuquerque que supera el rècord del món d'encaixades en un dia, 13.392. Un altre, «La jaqueta», el dedica a Trinidad Jiménez, per l'anècdota del canvi de jaqueta (literal) de la candidata del PSOE a l'alcaldia de Madrid al cartell electoral, per recomanació dels assessors (va canviar-ne una de cuir per una de roba texana). L'anècdota dona peu a Monzó a fer la comparació del canvi de jaqueta literal amb el sentit figurat del terme, suggerint el desprestigi dels polítics, perquè si en campanya són capaços de canviar de jaqueta, què no faran quan s'hagin assegut a la poltrona. Monzó dedica un article a Arnold Schwarzenegger, «El governador Schwarzenegger» (2003), quan aquest és escollit governador de Califòrnia. Tota la premsa i tertúlies van plens de crítiques perquè és actor. Monzó defensa una posició contrària a la de la majoria, constata que tot polític té un passat, i la majoria han estat metges, advocats o han practicat qualsevol altra professió abans d'esdevenir polítics, i que potser hauríem de criticar-los per les seves polítiques (a ell i a Ronald Reagan) i no pels dots artístics. Monzó també dedica un article a Angelina Jolie «Perquè el món l'ha

feta així» (2004), on la critica perquè aquesta diu que és rebel, i ho argumenta asseverant que és perquè duu tatuatges. Monzó la compara amb les dames de l'alta burgesia que, durant el franquisme, el dia de la Creu Roja o el del Càncer, s'empolainaven i s'asseien en taules petitòries instal·lades al carrer. El títol parafraseja la cançó de la Jeanette «Yo soy rebelde porque el mundo me ha hecho así».

5.2.2. *Literatura i món editorial*

La literatura i les qüestions relacionades amb el món editorial estan presents de forma continuada en l'obra periodística dels dos autors. Són nombrosos els articles de tots dos que versen sobre l'edició de llibres, escriptors, traduccions, crítiques i el paper de les institucions. Hi ha articles que homenatgen autors en alguna data assenyalada, o aprofiten una efemèride per criticar-los. Ambdós teoritzen sobre literatura i prenen partit davant les polèmiques i el funcionament dels mecanismes propis del sector. En triem una petita mostra representativa.

Eugeni d'Ors pren partit en la «batalla del sonet», que a l'època va fer córrer rius de tinta, i va separar els escriptors en dos bàndols. Ho fa a la glosa «Moltes coses són mudades» (1906). Aprofita l'edició del llibre d'Alexandre de Riquer, *Aplec de sonets. Les collites*, i s'alegra dels elogis que en fa al pròleg Apel·les Mestres, perquè els elogis que Mestres dedica als sonets impliquen un canvi d'opinió de l'artista. Ors recorda les crítiques aparegudes a la revista *Joventut* que van iniciar la «batalla», i proclama el sonet guanyador de la batalla. Encara fa una darrer salt relacionant-ho tot plegat amb l'Imperialisme, detall aquesta que es repeteix en un nombre rellevant d'articles.

El jove Eugeni d'Ors de 1906 no és especialment modest quan escriu «Un glosador» (1906). En aquesta glosa es fa ressò de l'edició dels *Assaigs* de Montaigne, fins llavors només accessibles a través dels manuscrits, dipositats a la Biblioteca municipal de Bordeus. Ors afirma que els *Assaigs* són un *Glosari*, i es mostra més que satisfet de tenir com a precedent de la seva obra un treball tan reconegut.

Una altra glosa remarcable és «Sobre un lloc comú» (1912). Ors hi tracta de la teoria de l'avenç en l'art (dramàtic). La teoria que considera que la qualitat de l'art avança amb el temps, com ho fan els coneixements científics, en la química i la mecànica. Ors es fa ressò de l'exemple concret que sovint s'utilitza: els drames de Pitarra, i afirma que «hi ha una general tendència, no solament a pal·liar, ni a explicar, sinó a justificar i tot, la seva feblesa, per la data» (Ors E. d., *Glosari 1912-1914*. Edició de Xavier Pla, 2005, p. 288). Ors nega aquesta possibilitat, ho argumenta

anomenant molts autors anteriors a Pitarra que tenen un alt nivell de qualitat: Schiller, Shakespeare, Sòfocles.

«*Enllà* i la generació noucentista» (1906) és una glosa de reconeixement, escrita poc després de la publicació de l'obra de Joan Maragall. Ors mostra la seva admiració pel poeta, i elogia l'obra amb emoció: «Quin llibre! Per ventura mai la paraula humana hagi arribat a tan solemnes extrems com ell» (Ors E. d., *Glosari 1906-1907*. Edició de Xavier Pla, 1996, p. 170). Un cop fets els comentaris sobre l'obra, Ors no pot evitar contraposar el Noucentisme amb el Modernisme: «En l'Estètica Arbitrària veiem els *substratum* teoritzat del classicisme, com en l'Estètica de la Paraula Viva el substratum teoritzat del Romanticisme» (p.171), i predir que la publicació d'*Enllà* incentivarà la creació dels poetes amb vocació noucentista.

A «L'Almanac dels Noucentistes» (1911), Ors presenta la publicació amb un discurs d'enaltiment del Noucentisme. L'Almanac va ser coordinat per ell mateix, amb aportacions de Guerau de Liost, Cambó i Carner entre d'altres escriptors, i Picasso, Nonell, Nogués, Torres-Garcia entre d'altres il·lustradors.

A «Traduccions» (1921), Ors critica el sector editorial, en concret les traduccions a l'espanyol: es lamenta de la manca de coherència en la tria de les obres, i l'atribueix a la poca o nul·la informació de traductors i editors. També en critica el vici de córrer per exhaurir totes les obres d'un autor «nou», com diu que ha passat amb Tagore i Freud.

En d'altres gloses Ors lloa Ramon Llull en el sisè centenari de la seva mort: «A Ramon Llull» (1915), homenatja Edgar Allan Poe en el centenari del seu naixement: «Edgar Allan Poe» (1909), critica Pío Baroja, pel contingut d'una conferència a Bilbao on va parlar del concepte de cultura, i teoritza sobre l'art de l'oratòria: «Un pamflet de Pío Baroja» (1920), critica el romanticisme: «Ellen Key» (1910), «"Il Romanticismo in Germania" per A. Farinelli» (1911), es congratula de l'edició i la traducció de diversos texts: «Up to date» (1910), i gosa fer una proposta de modernització de la novel·la: «Sobre la novel·la» (1906).

Monzó reflexiona sovint sobre literatura, i comenta les qüestions rellevants del món editorial i els seus actors: editorials, institucions, crítics. Resumeix la seva visió del món editorial en el pregó que va fer per a la Fira del Llibre de Barcelona l'any 1989 que, tot i no ser un article publicat al diari, està recollit a (Monzó, *La maleta turca*, 1990) amb el títol de «La pira del llibre (pregó)» (1989). Monzó pronostica al llibre un paper marginal en la cultura narrativa, lloc que van cobrint el cinema, la ràdio, la

televisió i el vídeo (som a l'any 1989, abans de l'aparició de les plataformes digitals de vídeo sota demanda i el boom de les sèries). Això a nivell global; a nivell local, Monzó afegeix: es llegeix poc. I afirma que no és una cosa nova, que sempre ha estat així, i que l'existència del Dia del Llibre per Sant Jordi ho demostra: assegura que la resta de països no el necessiten perquè allà llegeixen cada dia. En una comparativa amb els països del nord d'Europa, aventura una explicació basada en la diferència de clima: el fred de l'hivern convida a passar-se moltes hores a casa, i això facilita la lectura. Poc després, en el pregó, Monzó qualifica els guionistes de televisió d'esclaus, que han de suportar «les vel·leïtats d'aquesta estirp nefasta que —en general— són els directors i els productors del Món Audiovisual» (Monzó, *La maleta turca*, 1990, p. 95), i caracteritza els escriptors d'artesans. Repassa després altres actors del món literari. Els crítics no en surten gaire ben parats: els acusa d'utilitzar un llenguatge només per a especialistes, que els allunya dels lectors, i de tenir uns gustos ancorats en el passat. Els editors no tenen millor sort: en paraules de Monzó, els editors no fan res per promocionar els llibres: consideren acabada la feina lliurant el llibre a la distribuïdora, deixant de banda, per tant, qualsevol acció de suport a la comercialització. Monzó acaba el discurs assegurant que no vol queixar-se —que és exactament el que ha estat fent des del començament— i fent una referència al lloc comú del Nobel de literatura català que aviat arribarà, o no.

Monzó parla del Dia del Llibre en el seu article del 23 d'abril de 2003: «L'aniversari del senyor Donleavy» (2003). Es plany del tractament mercantilista que es dona al dia de Sant Jordi, on es venen «llibres com qui ven ous de granja o melodies per telèfons mòbils» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 143). Aquest darrer producte ha passat a millor vida, però els primers anys del segle feien furor els anomenats, sempre en castellà, *politono*. Monzó comenta amb tristesa com el 23 d'abril només es venen les novetats que les editorials promocionen, productes acabats de sortir d'impremta, apostes basades en expectatives de vendes, les quals no cal que estiguin relacionades amb la qualitat dels llibres editats. Ho mostra tot plegat recurrent a J. P. Donleavy, escriptor del qual reivindica la qualitat, i que comparteix amb Shakespeare i d'altres el fet d'haver nascut un 23 d'abril. Monzó assegura que és segur que no es trobarà cap llibre de l'escriptor a les taules plantades als carrers de Catalunya. Aquest comentari ens permet remarcar dos fets: els llibres com a producte de masses, on les expectatives de vendes venen donades més per tenir un autor dels anomenats mediàtics; i la brevetat de la vida dels llibres, que desapareixen de les

llibreries cada tres mesos expulsats per les següents novetats, a les quals passarà el mateix tres mesos més tard. Aquests dos fets, avui, divuit anys després de la publicació de l'article de Monzó, s'han extremat fins a un punt absurd. Un editor en una declaració no pública ho justifica dient que: «com més obres treus al carrer més probabilitat tens que un dia soni la flauta i tinguis “un Falcones”».

A «*Nil admirari*» (2003), Monzó reflexiona sobre si un llibre et pot canviar la vida, partint de l'enquesta apareguda a la revista Marie Claire, amb la pregunta: «¿Quina novel·la t'ha canviat la vida?» Monzó no respon de manera explícita —o sí—; de fet la seva resposta és «Ves que t'he de dir...». Després de mostrar escepticisme, i posar exemples de persones conegudes que han afirmat que una determinada obra els ha canviat la vida, Monzó deixa clara la seva posició afirmant que Salman Rushdie, autor d'*Els versos satànics*, és una de les poques persones al món que de debò podria respondre l'enquesta dient, «sense hipèrboles pel mig, que una novel·la li va canviar realment la vida» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 108).

Monzó tracta també el tema de les traduccions en diversos articles. Un de destacable és «Versions massa originals» (1986), en el qual Monzó critica la qualitat de moltes traduccions al català, que es fan amagant la manca de perícia del traductor sota l'afirmació que fan una adaptació i no una traducció. Descríu i posa exemples d'alguns dels errors més comuns en traduccions de qualitat minsa: no respectar el registre, o esmenar l'autor quan no toca, per exemple, eliminant repeticions.

5.2.3. *Llengua catalana*

La llengua és la matèria primera de l'escriptor i, com a tal, és present en la reflexió de tot autor. En un autor català, a més, es dona el cas de ser una llengua minoritària en el territori on és pròpia, amb un ús en retrocés en la població, la qual cosa implica el risc de desaparició. Els entorns polítics i socials no ajuden al seu desenvolupament, ans al contrari, l'arraconen i n'amenacen la supervivència. A data d'avui, malgrat la política d'immersió lingüística a les escoles, l'absència quasi total del català en les grans plataformes d'entreteniment televisiu (a Netflix fa poques setmanes que han incorporat la primera pel·lícula en català), la cada vegada menor presència de la llengua catalana a l'empresa, la no retolació dels productes en català, per no parlar del seu ús, quasi residual, en àmbits com la justícia i les administracions públiques espanyoles, tot plegat fa gairebé impossible dur una vida en català a Catalunya. La

situació avui té alguns elements nous, i en tenia de propis els anys que Eugeni d'Ors escrivia el *Glosari*, però estem dins d'un escenari complex des de fa segles. Ors i Monzó tracten el tema extensament i intensament. Un dels aspectes més coberts és la situació social de la llengua, i també ho són la normativització i l'estandardització de la llengua, entre d'altres.

Eugeni d'Ors i Quim Monzó comparteixen el pessimisme per la situació social del català. Tots dos constaten l'impacte que provoca la immigració castellanoparlant en l'ús social del català. A «Els metecs» (1909), Ors es plany del retrocés del català provocat per l'increment de la immigració:

...Potser qui viu sempre a Barcelona no se n'adona tant; però el qui hi torna, a cops, entre llargues absències, no pot estar-se de constatar un fenomen, que hauria de produir espant en els reflexius: que, mentres el nostre català extén cada dia més son domini com a llengua literària i intel·lectual i guanya totjorn províncies espirituals noves, a baix, en la massa popular, sembla anar reculant sempre, disminuir en extensió demogràfica relativa... —Me confessava un amic meu que mai havia trobat tantes porteres, tants empleats de tramvies, no parlant català...— (Ors E. d., *Glosari* 1908-1909. Edició de Xavier Pla, 2001, p. 690)

En un article que podríem considerar bessó de l'anterior, «Mentides oficials» (2002), Monzó tracta amb claredat de visió i, en la meua opinió, de manera brillant, la qüestió de la situació de la llengua catalana, la immigració i la integració. L'autor conclou que el català no és necessari ni clau per viure a Catalunya (per això el títol: «Mentides oficials», perquè en una guia per a immigrants es diu: «La Generalitat explica als immigrants que aprendre català "és clau" per integrar-se». Monzó afegeix: «No aconseguixo veure que avui dia el català sigui clau per integrar-se. Que ho preguntin als milions de catalans que viuen la mar de bé sense saber ni una paraula de català» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 71)). Monzó parla del «mite de la integració». Fa l'argumentació parlant de tres onades migratòries: la de començaments de segle XX, que es va integrar; la dels anys seixanta, que ja no es va integrar; i l'actual, la qual no es creurà el mite, «I el català ja no és necessari ni clau, per molt que ho expliquin en àrab, urdú, tagal o romanès» (p. 72).

Amb tot, la situació a començaments del segle XX no és la mateixa que a les primeries del segle XXI. Ors pot alegrar-se que en tots els materials i les manifestacions

al voltant d'una exposició, l'Exposició al Faianç Català, amb presència d'artistes francesos, belgues i canaris, s'utilitzi sempre el català. Ho explica a «De la llengua oficial per a les coses d'intel·ligència» (1911).

Per contra, Monzó, en una reflexió sobre el futur de la llengua catalana, no pot alegrar-se de cap de les maneres. A «S'han acabat els rovellons» (2003), Monzó constata que al súper els cartells dels productes estan tots escrits en castellà. Un home es molesta quan en llegeix un on hi posa «Níscalos» perquè, diu Monzó, aquest home associa la paraula «rovellons» a la catalanitat més sentida, el botiguer, el seny, el Barça i la sardana, i l'eliminació de la paraula és l'eliminació del seu sentiment català. Monzó, coneixedor del sector de la restauració catalana, ens fa notar que a les cartes dels restaurants hi sovintegen els «Níscals a la brasa» i la «Botifarra amb níscals». Així doncs, al final allò que havia estat espanyolitzat a tornat a ser catalanitzat. Hem d'alegrar-nos-en o entristir-nos?

El 1911, a «Les "Qüestions de Gramàtica catalana" d'en Pompeu Fabra» (1911) Ors, aprofitant l'edició del llibre, lloa la feina de Fabra, que encara resideix a Bilbao, i en reclama el retorn a Catalunya, en un lloc a la secció filològica que l'Institut d'Estudis Catalans ha projectat crear. Poc després Prat de la Riba li oferiria el retorn i tindria una feina a l'IEC i la Universitat i, com s'acostuma a dir, la resta és història.

«Universalitat» (1916) és la glosa d'un Eugeni d'Ors enfadat amb la política lingüística espanyola. Com comenta Josep Murgades en una nota a l'article, «Per entendre la intencionalitat d'aquesta glosa cal tenir present que des del dia 8 d'aquell mes es discutia al Congrés espanyol la proposició de la minoria nacionalista catalana demanant l'oficialitat per al català.» (Ors E. d., Glosari 1916. A cura de Josep Murgades, 1992, p. 194). Podem imaginar, per tant, que és una resposta emocional a la negativa del parlament. Ors reproduceix una crònica d'un enviat especial de l'ABC a Holanda, que es plany que allà la presència de l'espanyol és quasi zero, tant a les llibreries com a les biblioteques, i es mostra decebut. La situació de la llengua catalana no canvia, però ajuda als autors catalans a foragitar eventuais temptacions de passar-se a l'espanyol, alhora que recorda als espanyols que l'imperi fa anys que va deixar d'existir, i l'imperi cultural, el 1916, i molt més encara el 2021, ve d'altres contrades.

La llengua catalana, minoritària, només ha perdurat, perdura i perdurarà gràcies a actituds com la que relata Ors a «Diàlegs dels forasters» (1915):

Em visita el foraster pintor [...] Em diu: / —I vostè, per què no les escriu en castellà les seves obres? Això li procuraria milers més de lectors. / Jo li responc: —I vostè, per què no fa targetes postals dels seus quadres? Això li procuraria milers més de contempladors. / El pintor calla. Somriu, ha comprès. (Ors E. d., Glosari 1915. A cura de Josep Murgades, 1990, p. 296)

Ors insisteix en la no conveniència de canviar la llengua catalana per la castellana en la glosa «Aquella cançó» (1917), que Ors qualifica d'«enfadosa», i fa referència, com recorda Josep Murgades en una nota a l'article, a una conferència pronunciada al Teatre Novetats de Barcelona per Miguel de Unamuno, en la qual considerava l'espanyol llengua de primera i el català i el basc de segona.

Quim Monzó arremet contra "La Caixa" per un fet similar. L'Obra Social de l'entitat bancària no assisteix als congressos de llengua catalana, sinó que organitza exposicions. I l'any 1984 va dur a Barcelona una exposició, intitulada *La transvanguardia italiana*, que prèviament havia estat presentada a Madrid. La van traslladar a Barcelona i el catàleg és en castellà. Monzó ens ho explica tot a l'article «De King Crimson a "La Caixa"» (1984), i comenta: «Cal recordar, per a tots aquells que tinguin la memòria fràgil, que el *bilingüisme* s'aplica en el cas que la llengua emprada en un producte sigui la catalana. Quan és la castellana, "com que tots l'entendem", no cal perdre el temps en traduccions simbòliques» (Monzó, El dia del senyor, 1984, p. 40). El paral·lelisme entre els fets protagonitzats per "La Caixa" i Miguel de Unamuno són més que evidents.

En un article reflexiu, que invita a pensar, «A Berlín» (2002), Monzó comenta, després d'una visita a la ciutat alemanya, que allà la presència de l'anglès és escassa, que l'anglès i francès dels dependents de les botigues són tan precaris que sovint resulten incomprensibles, i que tot està retolat quasi exclusivament en alemany. I es demana si «amb la nostra tendència a la "genuflexió lingüística" i el frenesí que tenim per semblar qualsevol cosa abans que el que som, no estem fent el préssec» (Monzó, Esplendor i glòria de la Internacional Papanates, 2010, p. 84).

5.2.4. Política

Eugeni d'Ors és la veu del Noucentisme. Recordem la definició de Noucentisme proposada per Josep Murgades:

Aquest fora el fenomen ideològic i cultural que, entre el 1906 i el 1923 aproximadament, tipifica les aspiracions hegemòniques dels nuclis més actius de la

burguesia catalana, postula els seus interessos en un pla ideal i, mitjançant la creació d'un complex sistema de signes lingüístics i iconogràfics, formula models i projectes que, a més d'explicar analògicament la realitat, contribueix a establir pautes de comportament social tendents a possibilitar la viabilitat d'una acció reformista (Murgades, Assaig de revisió del noucentisme, 1976, pp. 39-40).

Ors, al *Glosari*, posa negre sobre blanc els postulats noucentistes, defineix les aspiracions de la burgesia catalana, i ell mateix és part activa en la política cultural del país. Té molt d'interès repassar i analitzar les gloses que construeixen el discurs noucentista d'Eugeni d'Ors, però queda fora de l'abast d'aquest treball. Aquí ens limitem a fer esment d'una mostra reduïda de gloses amb contingut polític per comparar-les amb els articles del mateix àmbit escrits cent anys més tard per Quim Monzó.

Quim Monzó, per la seva banda, opta per una postura d'*enfant terrible*, que pretén mirar-se la política de lluny estant, amb permís per criticar-ho tot, i aquest tot inclou els polítics de dretes, centre i esquerres, nacionalistes espanyols i catalans. Els articles de Monzó, menys carregats d'ideologia que les gloses orsianes, es fixen sovint en aspectes colaterals, com els discursos dels polítics, trets personals dels polítics, i el màrqueting polític. També l'incomoda la possibilitat de ser utilitzat per algun polític en concret, i un exemple d'això el trobem en la reacció que va tenir quan Jordi Pujol va citar un article seu. L'article que Pujol va citar és «Prestigi i perjudici» (1997) i la reacció de Monzó, escrita pocs dies després, la trobem a «La síndrome» (1997).

Així doncs, el primer punt a comentar és l'actitud vers el poder. Mentre que Eugeni d'Ors dona un suport ferm a Prat de la Riba i els postulats de la Lliga, Monzó intenta preservar la independència i fuig de lloances que puguin ser mal interpretades. Les quatre darreres gloses del mes de juny de 1906 constitueixen una sèrie que assenta les bases del discurs noucentista. A «Dos llibres», la primera de les gloses, Ors contraposa *Enllà*, de Joan Maragall amb *La nacionalitat catalana*, d'Enric Prat de la Riba. Ors afirma que l'obra de Prat de la Riba «formula científicament un ideal polític», mentre que la de Maragall «dóna la nota més alta de un ideal estètic». A «"La nacionalitat catalana" i la generació noucentista», la segona glosa de la sèrie, Ors repassa la doctrina inclosa al llibre de Prat de la Riba, i apareixen els conceptes que conformen la ideologia noucentista: *imperialisme*, *arbitrarisme*, *civilitat*. A «En

resum», la darrera glosa de la sèrie, Ors dona per acabada l'era del romanticisme i per obert el nou cicle, el de la generació noucentista:

L'adveniment de la generació noucentista no torç el curs de la corrent política. En Prat ha vingut a demostrar-nos la unitat del camí. —Així com, en el transcurs dels temps, el provincialisme devé regionalisme i el regionalisme, nacionalisme, sense reacció ni contradicció, així, ara, ab idèntica felicitat el nacionalisme devé entre nosaltres imperialisme. (Ors E. d., *Glosari 1906-1907*. Edició de Xavier Pla, 1996, p. 172)

Aquesta actitud contrasta amb la de Quim Monzó en l'episodi amb Jordi Pujol. Monzó, a «Prestigi i perjudici» (1997), exposa el fet que els mitjans de comunicació catalans no paren orella als llibres en català o, en qualsevol cas, els escrits en català tenen molta menys repercussió que els editats en espanyol. Com a exemple parla de la publicació de la versió castellana de *La llavor immortal*, de Jordi Balló i Xavier Pérez, que va tenir una àmplia difusió, mentre que quan va aparèixer, dos anys abans, l'edició catalana, amb prou feines se'n van fer un parell de ressenyes. Monzó lamenta el desprestigi que això significa, i critica els prejudicis que tenen els mitjans contra la literatura catalana. L'article va aparèixer el 5 de desembre. Poc després es va celebrar la nit de Santa Llúcia i Jordi Pujol hi va citar alguns articles de Quim Monzó, entre ells, «Prestigi i perjudici». Monzó escriu la reva reacció a «La síndrome» (1997). Després de dir que s'ha engreixat sis quilos en saber que el president l'ha citat, explota: «Llàstima que, posats a fer, Pujol no cités també tots els altres articles en què opino que un dels principals culpables de la indefensió en què naufraga la llengua catalana —indefensió que és culpable, al seu torn, d'una gran part dels prejudicis de què parlem— és precisament el govern de Pujol, amb la seva política digna de Ponç Pilat.» (Monzó, *Tot és mentida*, 2000). És una resposta dura, i Monzó ens deixa encara alguna perla més: «El govern de Ciu ha estat incapaç de donar a la llengua catalana ni tan sols un parell de crosses per recolzar-s'hi». I acaba comentant que, des del 1982 fins al 1996 va escriure els articles en català, i llavors Pujol no els comentava; «ara que escric en espanyol, primer a *El Periódico* i actualment a *La Vanguardia*, la cosa canvia». Aquest fet li serveix per considerar Pujol una mostra més de la mateixa síndrome de la qual parlava al primer article.

Eugeni d'Ors tracta de la immigració en diverses gloses. A «Glosa de justícia social, sobre problemes de Barcelona» (1907), Ors defensa la conveniència que Barcelona tingui dret de selecció d'immigrants. Hi reflexiona després que Califòrnia hagi imposat restriccions a la immigració japonesa, i suggereix que Barcelona faci el mateix. Sap que la seva proposta no serà popular i, ho comenta en la mateixa glosa, que no està recolzada per ningú més que ell. Dos anys més tard, a «Defensa» (1909), Ors insisteix en la defensa del control de la immigració a Barcelona, i suggereix exigir als immigrants un mínim de salut física, moral i social. El to és enfadat —potser pel record de la setmana tràgica i la llunyania, ja que escriu la glosa des de la seva estada a Suïssa—. Fins i tot escriu: «El propòsit pot semblar antidemocràtic. M'és indiferent.» (Ors E. d., *Glosari 1908-1909*. Edició de Xavier Pla, 2001, p. 573).

Un altre tema que interessa Eugeni d'Ors, sobre el qual té una opinió i propostes, és Europa. Ors té una visió europeïsta basada, com comenta Josep Murgades a la presentació del volum de 1916 del *Glosari*: en «la creença en la ruptura d'una originària unitat europea amb la mort de Carlemany l'any 814, i les cada cop més fragmentadores guerres de “submissió” que en resulten». A «No hi ha més que una guerra» (1916), Ors advoca per federacions d'estats. Torna sobre la mateixa idea a «Solucions» (1919). En aquesta segona glosa parla d'«Estats Units d'Europa», i suggereix una fórmula imaginativa per construir-los: annexió de les nacions europees a la Federació Helvètica. Cal reconèixer que Eugeni d'Ors va tenir un punt de visionari. Llàstima que, vist el funcionament de l'actual Unió Europea, s'equivoqués en el qualificatiu quan va parlar d'«harmoniosa unió».

Monzó, a «Pasqual Maragall», descriu l'acte de proclamació de Pasqual Maragall com a candidat a la presidència de la Generalitat, que va tenir lloc el 29 de juny de 2003. Maragall va guanyar les eleccions al novembre i va ser president del 20 de desembre de 2003 fins al 28 de novembre de 2006. Monzó assisteix a l'acte i fa com si el retransmetés en directe, descrivint, en temps present i amb una bona dosi d'humor, tot el que passa al seu voltant durant el temps d'espera. L'acte no comença a l'hora anunciada. Quan finalment arriba Maragall i llegeix el discurs, Monzó es fixa en un detall que el deixa bocabadat: observa com Maragall passa els fulls del discurs, que estan escrits per una sola cara, agafant-los d'una pila i deixant-los en una altra, cap per amunt!, acció amb la qual, quan acaba, aconsegueix que els fulls quedin perfectament ordenats però en ordre descendent. A «La sinceritat de Trias» (2002), Monzó se sorprèn —o no— de l'afirmació de Xavier Trias en una entrevista, que explica que

probablement votaran a favor de la nova llei de partits que s'està debatent al Congrés de Diputats, però que, si ell fos un ciutadà corrent, probablement firmaria un manifest en contra d'aquesta llei. O sigui, Trias reconeix que pensa una cosa —com a ciutadà corrent— però votarà la contrària —per dictat del partit—. Monzó conclou que és per aquesta manera de fer política que creix la desafecció de la gent vers els polítics, i creixen el populisme i l'antiglobalització.

A «És possible un altre món» (2003), Monzó explica l'origen de l'expressió la *Internacional Papanates*, que apareix al títol del recull dels articles de 2001 al 2004. La 'Internacional Progressista Papanates' va ser un nom encunyat pel periodista Jordi Barbeta, a qui Monzó va demanar permís per fer servir en el títol del recull. I ell li va cedir amb molt de gust —i admiració—, explica el mateix Barbeta. Amb aquest nom Barbeta pretenia «descriure un cert ramat de hooligans presumptament d'esquerrers que havien renunciat a la raó com a instrument per interpretar la realitat i que es limitaven a proclamar consignes ideològiques fora del context en què van ser elaborades», escriu Barbeta a l'article «Uf! I ara tornen els papanates!», publicat a *El Nacional* el 30 de juny de 2020. Monzó, a «És possible un altre món», es fa ressò de la detenció de José Bové i l'anunci que serà amnistià en ocasió del 14 de juliol, i comenta la reacció d'un grup reaccionari, que proposa fer un enviament massiu d'emails a l'Elisi demanant al president Chirac que no el deixi anar. O sigui, que «ara són *els altres* —els suposats enemics de la Internacional Papanates—» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 165) els que fan les mateixes coses que feien abans els primers, perquè els primers han caigut en l'autocomplaença i la carrincloneria. Els altres «han ocupant les parcel·les del sentit de l'humor que ells han anat abandonant» (p. 165), acaba Monzó. No ens queda més que reconèixer, de la mateixa manera que ho hem fet amb Ors abans, que també Monzó és aquí un visionari: pocs anys després de la publicació d'aquest article van començar les recollides de signatures del Partit Popular contra el nou Estatut de Catalunya (i ara mateix tenim un nou episodi de recollida de firmes populars contra els indults als presos polítics catalans), les manifestacions espanyolistes amb els participants lluint cofois pancartes (exactament igual com feien abans *els altres*, fins aquell moment qualificats despectivament de «pancarteros» pels primers), així com la participació de Inés Arrimadas i d'altres dones de Ciutadans a les manifestacions feministes del vuit de març.

6. ELS TÍTOLS EN ELS ARTICLES PERIODÍSTICS D'EUGENI D'ORS I QUIM MONZÓ

6.1. Classificació dels títols segons la tipologia de Genette - Maestre

Primer de tot, recordem que en la classificació de Genette es parla de títols *temàtics* i *remàtics*, i que els primers es subdivideixen en *literals*, *metonímics*, *metafòrics* i *antifràstics*, i els segons es subdivideixen en *genèrics*, *paragenèrics* i *formals*. Aquesta subdivisió dels títols remàtics, com descriu Besa Camprubí, «és una categorització gradual decreixent construïda en funció del criteri de *grau de designació genèrica del títol*» (Besa Camprubí, 2005, p. 177). Els exemples que posa són: *Odes*, *Poemes* per a genèrics; *Meditacions poètiques* per als paragenèrics, i *Decameró*, *Escrits* per als formals. Un tercer grup el formen els *mixtos*, que combinen trets temàtics i remàtics. La classificació, adaptada per Maestre Brotons usant el treball previ d'Alonso, afegeix al grup de *temàtics* les categories *intertextuals* i *fraseològics*. Així mateix, el subgrup *temàtics literals* passa a ser anomenat *temàtics*. Aquesta és la tipologia que fem servir nosaltres.

Vegem com queden classificats els articles dels dos autors segons la tipologia Genette – Maestre:

Figura 9. Classificació dels títols de les gloses d'Eugeni d'Ors segons la tipologia de Genette - Maestre

Títol	Articles	Percentatges
Temàtic	155	50,32%
Metafòric	70	22,73%
Metonímic	49	15,91%
Antifràstic	17	5,52%
Remàtic	12	3,90%
Mixt	3	0,97%
Intertextual	2	0,65%
TOTAL	308	

Figura 10. Classificació dels títols dels articles de Quim Monzó segons la tipologia de Genette - Maestre

Títol	Articles	Percentatges
Temàtic	32	27,59%
Antifràstic	22	18,97%
Metonímic	21	18,10%

Intertextual	17	14,66%
Metafòric	16	13,79%
Fraseològic	8	6,90%
TOTAL	116	

Aquesta taula l'hem construïda partint dels articles del darrer volum d'articles de Quim Monzó publicat, (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010) (articles de 2001 a 2004). No hem pogut incorporar la classificació dels articles dels reculls anteriors perquè ens basem en la feina feta per (Maestre Brotons, 2005) i al seu treball no va dur a terme, o no va fer pública, la categorització dels títols de tots els articles. Per tant, el total d'articles de Quim Monzó contemplats en aquesta part de l'estudi és de 116.

Els estils dels títols d'Eugeni d'Ors i Quim Monzó són molt diferents: la presència d'intertextualitat i ironia és freqüent en els títols monzonians, i escasseja als orsians, que tendeixen a ser sobris i concisos. La meitat de les gloses orsianes tenen títols temàtics (temàtics literals), o sigui, expressen el tema del text. Si hi afegim els títols metafòrics i metonímics arribem al vuitanta-nou per cent dels títols. De la resta, un cinc per cent són antifràstics o irònics, i quasi un quatre per cent són remàtics. No és rellevant la presència de títols intertextuals (dues gloses) i mixtos (tres gloses).

El percentatge de títols temàtics és menor als articles monzonians, poc més d'un vint-i-set per cent. Destaca i contrasta amb els títols orsians la presència de títols irònics o antifràstics, amb un dinou per cent, i els intertextuals, quasi un quinze per cent. No hi ha títols remàtics als articles de Monzó. Vegem exemples de les diferents categories.

Temàtics. Exemples de títols temàtics orsians en són: «Sobre la novel·la» (1906), «De la llengua oficial per a les coses d'intel·ligència» (1911), «L'Almanac dels Noucentistes» (1911), «Diàleg sobre la manera d'anar al teatre» (1913), «L'armilla» (1913), «Traduccions» (1921), i així fins a cent cinquanta-cinc. Articles monzonians amb títols temàtics també en trobem molts: «El comercial i la rúbrica» (2002), «La sinceritat de Trias» (2002), «Violència» (2003), «El governador Schwarzenegger» (2003), entre molts d'altres.

Metafòrics. Trobem també un nombre significatiu d'articles amb títols metafòrics: un vint-i-tres per cent de gloses orsianes i gairebé un catorze per cent d'articles monzonians. N'hem triat una petita mostra. Per la part d'Eugeni d'Ors, «Anastàsia» (1908). Anastàsia és el nom que es donava a la censura. És un tema del qual Ors en parla a diverses gloses. Surt a: «Del cinematògraf» (1908), «Altres cop.

Anastàsia» (1909), «Els perills de la França nova» (1917) i «Anastàsia i la poesia» (1917). Un segon exemple és: «La dona de la *rue* de Rennes I-III» (1915). La dona de la *rue* de Rennes és la metàfora de la servitud femenina, i també de la possibilitat d'emancipar-se'n gràcies a l'Escola de Bibliotecàries. Un altre exemple és: «La impertorbable presència» (1915). Ors es refereix al petit espai que es manté a *La Veu de Catalunya* per parlar de la catalanitat, a pesar dels temps, que fan que quasi totes les pàgines dels diaris s'omplin amb notícies de la Gran Guerra i la crisi governamental espanyola. A «L'home que badalla i que fuma» (1916), Ors personalitza amb aquesta imatge l'oposat de l'«home que treballa i que juga», la peresa espanyola, segons ell, «La meitat almenys de la vida espanyola» (Ors E. d., *Glosari* 1916. A cura de Josep Murgades, 1992, p. 21). A «Prèdica als solitaris» (1917), Ors llança un clam a tots els nuclis culturals de Catalunya (els solitaris, per la dispersió geogràfica, la llunyania de Barcelona) per coordinar-se i esdevenir forts en la cultura nacional catalana. Josep Murgades ens recorda, en una nota a la glosa, que va obtenir molta ressonància. I aquesta ressonància és de llarga durada: Quim Torra en parla en el seu article (Torra, 2017), 100 anys després.

Quim Monzó també fa ús de la metàfora en un nombre rellevant d'articles. En comentem alguns exemples. A «Les monedes marquen» (2001), escrit coincidint amb l'arribada de l'euro, el canvi de moneda és la metàfora del pas del temps. Monzó aprofita el moment històric per repassar alguns dels elements que denoten el pas del temps en una obra de ficció: la inexistència de telèfons mòbils, per exemple. A «La jaqueta» (2002), Monzó juga amb el doble sentit de la jaqueta física i el sentit figurat del terme a l'expressió «canviar de jaqueta», que s'aplica als polítics quan canvien de partit o bàndol. A «L'aniversari del senyor Donleavy» (2003), el tal aniversari és Sant Jordi. A «Angelets del cel» (2004), els angelets són totes les persones que es despullen en un lloc públic, fet que Monzó comenta s'ha convertit en habitual. «L'ombra de Rubianes» (2004) és un homenatge a l'actor, l'ombra del qual són les onomatopeies que va popularitzar l'actor i ara utilitzen nens i grans, i que Monzó repassa a l'article. «La lluita de caixes» (2004) està dedicat a l'origen dels mots caixa alta i caixa baixa —la posició que les majúscules i minúscules ocupaven als antics calaixos de les impremtes—. En aquest article, Monzó exposa la seva posició respecte a l'escriptura de les sigles i explica per què ha decidit escriure, a diferència del l'habitual, només la primera lletra amb caixa alta: Urss, Psoe, Pp. Diu que les majúscules criden molt l'atenció i és injust que, al text, el nom d'un partit o d'una empresa destaquí més que el

d'una persona. Per tant, «La lluita de caixes» no té res a veure amb la crisi del sector bancari, parla del debat obert en la utilització de majúscules i minúscules. Per últim, a «Bye bye, Costa Brava» (2004), Monzó no està simulant ser un turista que, acabades les vacances, s'acomiada dels dies plaents viscuts a la platja, sinó que parla de l'eliminació de Costa Brava de la denominació d'origen dels vins de la zona, que deixa de ser Empordà-Costa Brava per passar a ser simplement Empordà.

Metonímics. Els títols metonímics són els tercers en nombre en els articles de tots dos autors, representats per gairebé un setze per cent de gloses orsianes i un divuit per cent d'articles monzonians. En triem una petita mostra. Ors titula «Els professionals de l'espantament» (1910) una glosa on critica tota mena de persona que gaudeix d'espantar els altres, l'esport que a París, comenta Ors, en deien «épater le bourgeois», deixar-lo bocabadat. I criticant-los a ells critica totes les persones que viuen de la ignorància dels altres. Ors, a més de condemnar-los, els vol enterrar, afirmant que són cosa del passat, com els estanyapaelles i els adobacossis. Els practicants d'aquests dos darrers oficis han desaparegut, però als nostres dies crec que, malauradament, encara són ben vius els professionals de l'espantament. El títol «Els constructors de pobles» (1912) es refereix a un col·lectiu, però la glosa parla d'una única persona, un dels constructors de pobles, en aquesta cas Mutso Hito, 122 emperador del Japó. «Aquell film» (1917) és una pel·lícula basada en la novel·la de Blasco Ibáñez *Sangre y arena*, que Ors critica a la glosa. La glosa de títol genèric «Solucions» (1919) tracta de la proposta concreta de construir els Estats Units d'Europa; «Les 8 hores» (1919), de la jornada laboral de vuit hores aprovada al final de la vaga de la Canadenca; «Xardorosos xiulets» (1920), dels xiulets al teatre, que Ors defensa com a manifestació dels sentiments del públic.

Hem triat un parell d'articles de Quim Monzó amb títols metonímics. El primer és «Els controladors» (2002), on aquests controladors són les empreses que analitzen les dades de les nostres compres per conèixer les nostres preferències; a l'article, els supermercats. A «Saberuts i taral·lirots» (2002), ho són els crítics gastronòmics que durant anys han defensat el que Monzó anomena la cuina «anorèxica», la *nouvelle cuisine* o cuina creativa, i ara comencen a criticar-la. I Monzó amplia la crítica a tots els gregaris i gregarismes del món.

Antifràstics. Les gloses orsianes amb títols antifràstics representen un cinc per cent del total; en canvi, un dinou per cent dels articles de Quim Monzó tenen títols antifràstics. És conegut l'ús de la ironia per part de l'articulista, i aquest queda palès

també als títols. En els articles d'Eugeni d'Ors la ironia és inhabitual però no inexistent. Hem fet una tria d'articles amb títols antifràstics dels dos autors. A «Homenatge a Espronceda» (1908), Ors arremet contra Espronceda, i de pas també contra Joaquim Maria Bartrina, dos romàntics, per la seva obra, i encara més per la seva manera de viure la intel·lectualitat a Madrid i Barcelona respectivament. A «Mela o la bona polonesa» (1911), Ors surt en defensa de Mela Mutermilch, pintora polonesa, que als diaris de Barcelona ha estat qualificada de russa, part del grup d'artistes russos de París. Ors publica la carta de la pintora on demana a la premsa que corregeixin l'error. A «Retrat» (1919), Ors critica durament la política espanyola: lenta, poc prudent, mancada d'audàcia, excés d'ambició. No en salva res. I ho fa utilitzant una cita, un retrat crític de David Hume a Felip II. A «Encara serveixen» (1919), Ors critica l'immobilisme dels estudis universitaris de dret: «el món sencer canvia —Ors en fa un retrat poc menys que apocalíptic— però els apunts de fa vint-i-tants anys encara serveixen!»

De Quim Monzó destaquem els següents articles amb títols antifràstics. A «El meu amic el meticulós» (2002), Monzó parla de les manies d'un «amic» meticulós, obsessionat amb les fletxes cap amunt dels paquets i els dibuixos de les copes que signifiquen fràgil —que els venedors no vigilen prou, fins i tot intenten convence'l que no tenen importància—, amb les portes de seguretat del pàrquing —que veu sempre obertes quan haurien d'estar tancades—, i amb la data de caducitat de la cervesa. Meticulós o neuròtic? Un amic o ell? A «Mentides oficials» (2002), «La Generalitat explica als immigrants que aprendre català "és clau" per integrar-se» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 71). A «Tots monolingües» (2002), a partir del fet que a la Beth Roderigas la van renyar per parlar en català amb la seva mare al programa *Operación Triunfo*, Monzó repassa altres casos de xenofòbia viscuts a les televisions espanyoles, i un exemple diferent que, sorprenentment, va passar a finals dels anys seixanta, encara amb el dictador viu, al programa *Un millón para el mejor*: Joaquín Prat va deixar parlar el concursant en català amb casa seva i quan aquest va acabar, va traduir al castellà les seves paraules sense fer escarafalls. A «Lluny de Sardenya» (2002), Monzó construeix el títol a partir de l'error que ha detectat en la carta d'un restaurant, on hi van escriure «sard amb salsa», *sard* en lloc de *sarg*. L'article repassa uns quants errors més, amb els que, diu Monzó, mitiga l'avorriment de l'espera als restaurants. «Bravo per Toni Marín» (2003) és un article que parla de llengua. En concret, del costum, ja iniciat el 2003, d'utilitzar les formes masculina i femenina en lloc de només la masculina com a no marcada: «Benvinguts i benvingudes, companys i

companyes —o companyes i companys—, etcètera». Toni Marín és un periodista que, un dia, parlant per la ràdio, va dir: «els gossos i les gosses d'aquesta ciutat». Monzó col·lapsa. Diu: «Era conscient que, en aquell instant precis, al nostre país la comunicació verbal acabava de travessar el Rubicó. Ja no hi ha marxa enrere, ja res no serà igual, i amb llàgrimes als ulls agraeixo el privilegi d'haver assistit a un instant històric» (Monzó, *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*, 2010, p. 159). I continua l'article en la tònica habitual. El títol ret homenatge al periodista per permetre-li viure el moment històric.

Intertextuals. Quim Monzó utilitza la intertextualitat amb freqüència als títols, en concret gairebé un quinze per cent dels títols són intertextuals. En canvi, a les gloses d'Eugeni d'Ors, la intertextualitat als títols hi escasseja, n'hi ha menys d'un u per cent. La primera glosa amb intertextualitat al títol és «*La nacionalitat catalana i la generació noucentista*» (1906), glosa en la qual Ors parla del llibre d'Enric Prat de la Riba. La segona és «*Enllà i la generació noucentista*» (1906), en la qual Ors comenta l'obra de Joan Maragall. La intertextualitat de Quim Monzó no es limita a obres literàries, inclou referències a diferents arts i expressions de la cultura popular: del cinema a la publicitat, passant per la ràdio, la televisió i el cançoner popular. A «*Fargo, la continuació*» (2001), la referència és d'una coneguda sèrie de televisió americana, *Fargo*, de la qual se n'han estrenat quatre temporades. «*El teatre de la vida*» (2003) fa referència a l'obra teatral de Siegfried Lenz que té mateix nom, *El teatre de la vida*. «*Gaudeix del trajecte*» (2003) parla de l'eslògan d'un spot de TMB. L'anunci va tenir una certa repercussió a l'època —aquell dels dos adolescents que pensen, ell: «Si s'hi asseu li dic alguna cosa», i ella: «Si em diu alguna cosa m'hi assec»—. L'anunci dispara els records de Monzó i explica la situació similar —quasi idèntica— que va viure d'adolescent. A «*Redecora la teva vida*» (2003), Monzó es declara republicà, després de passar per sobre del canvi que Zapatero proposa fer a la Constitució, a l'article 57, per tal que pugui ser rei el fill primogènit, home o dona. I Monzó fa una enginyosa comparació amb un anunci d'Ikea —el de l'eslògan del títol de l'article— per arribar a la conclusió que vol. El títol «*Beure és precis*» (2004), recorda un anunci antic: «Beber es preciso, agua San Narciso». A «*Crim i càstig*» (2004), Monzó utilitza el títol de Dostoievski per parlar d'una proposta de la consellera d'interior, Montserrat Tura, sobre els imports de les multes de trànsit. «*Hi ha una carta per a tu*» (2004) manlleva el títol d'un programa de televisió amb el mateix títol, que s'emetia en castellà, *Hay una carta para ti*, presentat per Isabel Gemio. «*Jo per ser feliç vull un camió*» (2004) és la traducció literal de la

lletra de la cançó del Sabino Méndez que canta el Loquillo, «Quiero un camión». El títol «Perquè el món l'ha feta així» (2004), parafraseja la cançó de la Jeanette «Soy rebelde»: «Yo soy rebelde porque el mundo me ha hecho así».

Fraseològics. Quim Monzó té títols fraseològics, o sigui, títols basats en frases fetes, dites, màximes, proverbis o refranys. No n'hem trobat cap a les gloses d'Eugeni d'Ors analitzades. «Ni junts ni barrejats» (2002) juga amb l'expressió castellana: «Juntos sí pero no revueltos». «Feta la llei» (2002) comença la frase feta «Feta la llei feta la trampa». Amb «Lloat sigui Gaudí» (2002) Monzó fa una versió de «Lloat sigui Déu». «No ve d'un pam» (2002) és l'expressió que es va fer encara més famosa amb la cançó de La Trinca. «Amb diferent collar» (2003) és una part de l'expressió castellana «los mismos perros con distintos collares». «En aquesta vall de llàgrimes» (2004) utilitza l'expressió bíblica.

Remàtics i mixtos. Els títols remàtics i mixtos són escassos a les gloses d'Eugeni d'Ors, i introbables als articles de Quim Monzó. Un exemple de remàtic genèric el trobem a «Epíleg» (1909); exemples de remàtic paragenèric els trobem a «Temes poètics» (1911) i «Reflexió anti-pragmatista» (1915); i exemples de títols mixtos en són «La paràbola del teatre català» (1912) i «Diàleg de l'automòbil» (1916).

6.2. Classificació dels títols segons la tipologia de Besa Camprubí

Recordem que la tipologia de Besa Camprubí parla de l'efecte que el títol provoca en el text, de com el títol pot aclarir, contextualitzar o modificar el significat del text, en aquest cas, l'article periodístic. La nostra conclusió és que, amb el corpus d'articles dels autors estudiats, la informació que aporta aquesta tipologia significa un aprofundiment en el coneixement dels títols com a segona visió; creiem que és necessari fer primer una anàlisi amb una tipologia com la de Genette – Maestre, perquè la de Besa Camprubí no discrimina gaire els títols dels articles periodístics, almenys dels tractats en aquest treball: la immensa majoria són *neutrals*, n'hi ha uns quants de *focalitzadors*, *contrastius* i *contextualitzadors*, i les categories *temàtic* i *mistificador* no són productives. Vegem-ho amb l'anàlisi numèrica.

Figura 11. Classificació dels títols de les gloses d'Eugeni d'Ors segons la tipologia de Besa Camprubí

Títol	Articles	Percentatges
Neutral	242	78,57%
Focalitzador	45	14,61%

Contrastiu	17	5,52%
Contextualitzador	4	1,30%
TOTAL	308	

Figura 12. Classificació dels títols dels articles de Quim Monzó segons la tipologia de Besa Camprubí

Títol	Articles	Percentatges
Neutral	55	47,41%
Focalitzador	27	23,28%
Contrastiu	25	21,55%
Contextualitzador	9	7,76%
TOTAL	116	

De la mateixa manera que la taula de la figura 10, aquesta l'hem construïda partint dels articles del darrer volum d'articles de Quim Monzó publicat, (Monzó, Esplendor i glòria de la Internacional Papanates, 2010) (articles de 2001 a 2004), pels mateixos motius.

La diferència d'estil dels títols d'Eugeni d'Ors i Quim Monzó queda palesa també en aquesta classificació. En tots dos autors els títols neutrals són majoria. En les gloses d'Eugeni d'Ors, un setanta-vuit i mig per cent dels títols formen part d'aquesta categoria; aproximadament un quinze per cent dels títols són focalitzadors; un cinc i mig per cent contrastius; i entorn d'un u per cent dels títols són contextualitzadors. En els articles de Quim Monzó hi trobem una mica més de varietat. De totes maneres, els títols neutrals són el quaranta-set per cent del total; de focalitzadors en trobem un vint-i-tres per cent; un vint-i-u i mig són contrastius; i els contextualitzadors signifiquen gairebé un vuit per cent. No hi ha títols temàtics ni mistificadors en el corpus d'articles analitzats.

Neutrals. Alguns exemples de títols de gloses orsianes neutrals: «Urbanitat» (1906), «L'impressionisme» (1907), «Sant Jordi» (1910), «Del mètode de llegir» (1910), «L'Almanac dels Noucentistes» (1911), «La primera setmana de la Biblioteca de Catalunya» (1914), «A Ramon Llull» (1915), «Traduccions» (1921), fins a un total de dues-centes trenta-cinc gloses. Alguns exemples de títols d'articles de Quim Monzó: «La sinceritat de Trias» (2002), «El Museu de la immigració» (2002), «Violència» (2003), «Fi» (2003), «La lluita de caixes» (2004), «Bye bye Costa Brava» (2004), «Perquè el món l'ha feta així» (2004).

Focalitzadors. Després dels títols neutrals, els focalitzadors són els més nombrosos tant en les gloses orsianes com en els articles monzonians. N'hem triat una petita mostra. De les gloses orsianes, «Un glosador» (1906) tracta de l'edició dels *Assaigs* de Montaigne. I compara la feina assagística de Montaigne amb la seva al *Glosari*, dit d'una altra manera, focalitza un dels temes de l'article, el *Glosari*. A «Dels dependents de comerç» (1908), Ors parla de Noucentisme, del liberalisme, de com la societat pot guanyar amb les hores guanyades a la jornada laboral, i el títol focalitza aquest darrer punt. «Els metecs» (1909) parla del retrocés del català i d'un fet que el provoca: l'increment de la immigració. El títol focalitza els immigrants, els metecs. A «El míting d'anit passada» (1919), Ors critica el liberalisme i reivindica l'intervencionisme i la mobilització del poble, ja sigui per motius socials (el míting sindicalista de la nit anterior) com la de la lluita per la Cultura, lema constant del *Glosari*. El títol focalitza en l'acte, el míting. «Xardorosos xiulets» (1920) és una glosa on Ors defensa que es xiuli al teatre. Defensa, en veritat, que el públic manifesti activament allò que sent, perquè d'aquesta manera es reforça el caràcter social del teatre. El títol focalitza en els xiulets.

Trobem també exemples de títols focalitzadors dels articles monzoninans. «Truita a la francesa» (2002) és un relat curt publicat en forma d'article. Explica la història del jove que posa un bar amb els diners de l'atur i creu que dur un bar és molt senzill però, a pesar de la seva simpatia, no té dots de cuiner. El títol focalitza la truita a la francesa, que simbolitza un plat que no té cap secret però que, quan la prepara el noi, acaba tenint gust de peix. «Lloat sigui Gaudí» (2002) també podria qualificar-se de relat. Monzó explica la trobada amb uns turistes que desitgen que tots els edificis una mica antics de Barcelona siguin de Gaudí. I ell no els duu la contrària. El títol focalitza en l'arquitecte modernista. «Mentides oficials» (2002) tracta de l'estat de la llengua catalana, la immigració i la integració dels nouvinguts. El títol focalitza en la guia per a immigrants editada per la Generalitat. A «Redecora la teva vida» (2003), Monzó parla de la monarquia i el canvi que Zapatero proposa fer a la Constitució, i ho compara tot plegat amb l'anunci d'Ikea. El títol focalitza l'anunci. A «Pi de la Serra com a símptoma» (2004), escrit quan Quico Pi de la Serra fa una sèrie de recitals després d'un temps de silenci, Monzó lloa el cantautor —en parla molt positivament: en destaca les lletres amb dimensió irònica i una virtut narrativa inhabitual— i després reflexiona sobre com el Govern convergent es va instal·lar en el regionalisme i les esquerres van decidir equiparar català amb convergent, amb un resultat desastrós per al país. Llegit

amb la perspectiva que donen quasi vint anys convulsos, caldria reflexionar sobre les paraules de Monzó i sobre l'evolució posterior. El títol d'aquest article focalitza en el cantautor.

Contrastius. Els títols contrastius són els que contrasten amb el contingut. Poden ser irònics o no irònics. Els trobem en l'articulística de Quim Monzó en major proporció que a la d'Eugeni d'Ors, un vint-i-tres per cent en el primer, per un cinc i mig per cent en el segon. La majoria són irònics. Hem triat una petita mostra d'articles dels dos autors. Eugeni d'Ors, a «Moltes coses són mudades» (1906), parla abastament sobre la batalla del sonet, del posicionament aparegut a la revista *Juventut* temps enrere, i dels que en fa al pròleg *Apel·les Mestres*. El títol contrasta amb el contingut, perquè els elogis que Mestres dedica als sonets impliquen un canvi d'opinió de l'artista. «Homenatge a Espronceda» (1908) és un títol irònic, perquè el contingut no és precisament laudatori. «Les "Qüestions de Gramàtica catalana" d'en Pompeu Fabra» (1911) és un títol dedicat al llibre aparegut, però a l'article Ors demana la tornada a Barcelona de Pompeu Fabra.

L'articulística monzoniana té més títols contrastius. A «Tots monolingües» (2002) el títol contrasta amb el contingut, en el qual Monzó critica amb duresa la xenofòbia que practiquen les televisions espanyoles, després que a *Operación Triunfo* van renyar la concursant Beth Rodergas per parlar en català en una conversa telefònica amb la seva mare. «Lluny de Sardenya» (2002), irònic, parla del fet que els sargs a algunes cartes de restaurants de Barcelona apareguin escrits *sards*. A «Invisibilitat al sector terciari» (2003), Monzó comenta que les dependents d'El Corte Inglés no el veuen quan va a comprar uns gots d'aigua, i tampoc el veu un cambrer d'un bar quan prova de demanar, i el mateix es repeteix en un restaurant. I ho qualifica «invisibilitat involuntària transitòria». «Bravo per Toni Marín» (2003) és un títol que aplaudeix Toni Marín quan a l'article sembla prou clar que no l'està pas elogiant. «Angelets del cel» (2004) parla d'unes quantes persones que s'han despul·lat en públic, i no són precisament angelets. A «Beure és precís» (2004), Monzó critica que els locals de Barcelona no tinguin whiskey irlandès. A «El poder de la lògica» (2004), la lògica brilla per la seva absència; l'únic que hi ha és burocràcia absurda. A «Article opinió» (2004), Monzó comenta amb ironia «el retrocés imparable del genitiu». El Banc de Sabadell ha passat a ser Banc Sabadell, i també Caixa Girona, Caixa Penedès entre d'altres. Fins i tot a les botigues han aparegut cartells on es pot llegir: «objectes regal» o «articles fumador».

Contextualitzadors. Els articles amb títols contextualitzadors són un grup molt minoritari en tots dos autors. En triem una petita mostra. Per part d'Eugeni d'Ors, «Per al llibre d'or de l'energia» (1906) és una glosa que parla del fort terratrèmol de San Francisco del 18 d'abril, que provocar entre 3.000 i 6.000 morts i va deixar 225.000 persones sense llar. El títol fa referència a l'energia que ha de tenir l'home per lluitar contra la natura, «l'Home Creador contra la destructora Fatalitat». Per part de Quim Monzó, en triem un parell. A «A la tercera pista» (2002), la tercera pista de l'aeroport de Barcelona, encara per fer l'any 2002, serà construïda en el lloc on va succeir el fet que es detalla a l'article: un pilot va estibar-se i va quedar enfonsat —ell i avió— als aiguamolls que després es va assecar. Monzó comenta buscaran l'avió i el cos del pilot, Eduardo Laucirica Charlen, per poder construir la pista. Ho van fer i van trobar-los, pilot i avió, el novembre de 2002. Les restes de Laucirica les van enterrar al panteó de l'Exèrcit de l'aire al cementiri de Montjuïc. A «Al bar» (2002) Monzó explica una anècdota que passa en un bar: es troba amb un conegut però no en recorda ni el nom ni d'on el coneix. A «A Berlín» (2002), comenta els pensaments que té després de visitar la ciutat. A «A l'hotel» (2003), Monzó comenta que als hotels mai no troba els llits prou ben fets. A «Mentre espero a embarcar» (2003) és en aquesta estona que es fixa en tot allò que passa i que li proporciona la idea de l'article. A «Al japonès», és en un restaurant japonès on es fixa en una parella d'una taula propera.

7. CONCLUSIONS

El marc teòric utilitzat ha resultat útil i profitós per a l'anàlisi comparativa dels articles periodístics d'Eugeni d'Ors i de Quim Monzó. La consideració de l'article d'opinió com a gènere literari, de caràcter persuasiu o argumentatiu, ha ajudat a emmarcar el treball; la utilització de l'anàlisi retòrica és adequada perquè l'article d'opinió es basa en la versemblança per acostar-nos al coneixement de la realitat, ens persuadeix, i no té la intenció de demostrar ni d'imposar cap veritat.

Hem centrat el treball en l'anàlisi de dues operacions retòriques: *intellectio*, els temes que són objecte del discurs, i *dispositio*, ordenació de les parts discursives. Dins d'aquesta segona operació ens hem fixat específicament en els títols dels articles, en la funció d'exordi que exerceixen.

Al llarg del treball hem destacat les coincidències de l'articulisme dels dos autors. Ha quedat palès que hi ha unes similituds remarcables en els temes tractats. N'hem detallat quatre: *societat, literatura i món editorial, llengua catalana i política*, que inclouen aproximadament la meitat dels articles de tots dos autors (55,01% dels de Quim Monzó, 45,71% dels d'Eugeni d'Ors). Aquest fet el considerem una troballa molt notable, tenint en compte que els autors estan separats per vora de cent anys, i cada un d'ells té interessos que no són compartits per l'altre. D'això, i del tractament de qüestions pròpies del seu temps, se'n deriven les principals divergències temàtiques: els articles dedicats al *Noucentisme*, a *temes filosòfics* i a *la Gran Guerra*, per part d'Eugeni d'Ors; i per part de Quim Monzó a *la televisió i els mitjans de comunicació, gastronomia i esport*.

Quant a les coincidències, els temes relacionats amb la *societat i la vida quotidiana* —*urbanitat, nous hàbits, comercials, masclismes i feminismes, ¿cualquiera tiempo pasado fue mayor?, la vida quotidiana, personalitats*— omplen pàgines de molts articles d'ambdós autors. Tots dos es mostren fermes defensors de la urbanitat, i fins i tot escriuen dos articles amb el títol idèntic: «Urbanitat». Tots dos es fixen en els nous hàbits, propis del seu temps. Així, per exemple, Ors posa la mirada en la gestió que es fa del temps, cada cop més marcada pel rellotge, i Monzó subratlla la incorporació de costums forans, en especial nord-americans, emmarcats dins d'una globalització cultural empentada pel consum de pel·lícules vingudes d'aquelles contrades: el pare Noel, Halloween, el divendres 13. Tots dos repassen el món del comerç, tots dos parlen de feminismes, tots dos recorden en algun moment amb nostàlgia temps passats. Tots dos retraten la vida quotidiana que els envolta amb mestria i precisió. Són antològiques les

descripcions de la manera d'anar al teatre d'Ors i les maneres d'estar-se i fer als restaurants descrites per Monzó.

Els dos autors tracten de literatura i el món literari. Parlen d'altres autors, d'edicions de llibres, de traduccions, i també de l'obra pròpia. Teoritzen, reflexionen i prenen partit. Ors ho fa sobre la «batalla del sonet» i sobre la teoria de l'avanç en l'art; Monzó sobre el futur que li espera al llibre i sobre si un llibre et pot canviar la vida.

Un dels punts de coincidència més remarcable dels dos autors el trobem quan parlen de llengua catalana. Els dos autors comparteixen una visió pessimista de la situació del català a la societat. Trobem dos articles «bessons» que parlen del retrocés de l'ús de la llengua, i que comparteixen l'argumentació. Els dos autors es mostren crítics amb la política lingüística espanyola, i Monzó també amb la de la Generalitat de Catalunya. Tots dos arremeten contra aquells que obvien l'ús de la llengua o la menyspreen.

Els dos autors tenen articles polítics, encara que amb enfocaments diferents, actituds quasi oposades: Eugeni d'Ors actua com a veu del Noucentisme, Monzó fa d'*enfant terrible* i critica a tort i a dret allò que no li plau, ja siguin les dretes, esquerres, els nacionalistes catalans o els nacionalistes espanyols. És més dur com més poder té l'objectiu de la crítica; l'article dedicat a Jordi Pujol ho demostra.

L'anàlisi comparativa dels títols dels articles d'Eugeni d'Ors i Quim Monzó mostra una utilització diferent dels recursos literaris en la seva construcció. Als articles de Quim Monzó hi ha un ús exhaustiu de la ironia, la intertextualitat i, en menor mesura, de la fraseologia, mentre que tots aquests recursos no es troben als títols orsians, essent aquests majoritàriament temàtics, literals, que expressen el tema del text d'una forma descriptiva, sense la utilització de recursos literaris. Això es veu de manera clara en la classificació feta segons la tipologia de Genette – Maestre, complementada per la de Besa Campubrí, on s'observa que els títols focalitzadors, contrastius i contextualitzadors són més abundants en els articles monzonians que en els orsians.

En resum, el treball ha obert un camí en l'anàlisi comparativa de dues de les figures més representatives de l'articulisme d'opinió dels darrers cent anys, analitzant dos aspectes molt concrets de la seva obra. S'ha contrastat que la utilització de l'argumentació retòrica com a marc de referència és adequat i permet estructurar convenientment l'estudi, i podria ser ampliat analitzant les operacions retòriques que han quedat fora del present estudi. També hem comprovat la utilitat de dues tipologies per classificar els títols dels articles d'opinió. Per últim, la mirada detallada del treball

ha permès posar de manifest semblances en l'obra de dos autors que, per altra banda, estan allunyats no només en el temps, sinó també per ideologia i estil.

8. BIBLIOGRAFIA

Alonso, V. (1995). La funció dels títols en els Contes breus de Pere Calders. En T. Stegmann, & A. Schönberger, *Actes del Desè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (págs. 265-275). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Besa Camprubí, J. (2005). *El títol del poema*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Castellanos, J., & Marrugat, J. (2020). *Història de la literatura catalana. Volum VI. Literatura contemporània (II). Modernisme. Noucentisme. Avantguardes* (Vol. VI). Barcelona: Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino i Ajuntament de Barcelona.

Genette, G. (1987). *Seuils*. París: Editions du Seuil.

Gomis, L. (1989). *Teoria dels gèneres periodístics*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre d'Investigació de la Comunicació.

Gómez Calderón, B. (2004). *De la intellectio a la elocutio: un modelo de análisis para la columna personal*. La Laguna: Revista Latina de Comunicación Social, enero-junio, año/vol. 7, número 057.

Laborda Gil, X. (2012). *De retórica: la comunicación persuasiva*. Barcelona: Editorial UOC.

León Gross, T. (1996). *El artículo de opinión*. Barcelona: Ariel.

Levinson, J. (1985). Titles. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* 44 , 29-39.

Maestre Brotons, A. (2005). *L'argumentació en l'obra periodística de Quim Monzó. Tesi doctoral*. Alacant: Universitat d'Alacant.

Monzó, Q. (1998). *Del tot indefens davant dels hostils imperis alienígenes*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (1984). *El dia del senyor*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (2003). *El tema del tema*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (2010). *Esplendor i glòria de la Internacional Papanates*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (1991). *Hotel intercontinental*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (1990). *La maleta turca*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (1994). *No plantaré cap arbre*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (2000). *Tot és mentida*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (1987). *Zzzzzzzz*. Barcelona: Quaderns Crema.

Murgades, J. (1976). Assaig de revisió del noucentisme. *Els Marges*, núm. 7 (juny) , 35-53.

—— (2019). *Escrits sobre Eugeni d'Ors*. Santa Coloma de Queralt: Edèndum.

Ollé, M. (2008). *Retrats*, n° 14. Barcelona: AELC - Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

Ors, E. d. (1996). *Glosari 1906-1907. Edició de Xavier Pla*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (2001). *Glosari 1908-1909. Edició de Xavier Pla*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (2003). *Glosari 1910-1911. Edició de Xavier Pla*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (2005). *Glosari 1912-1913-1914. Edició de Xavier Pla*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (1990). *Glosari 1915. A cura de Josep Murgades*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (1992). *Glosari 1916. A cura de Josep Murgades*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— (1991). *Glosari 1917. A cura de Josep Murgades*. Barcelona: Quaderns Crema.

—— *Glosari (selecció) A cura de Josep Murgades*. Barcelona: Edicions 62.

Teruel Planas, M. (1997). *Retòrica, informació i metàfora*. Bellaterra/Castelló/València: Servei de publicacions UAB/UJ/UV.

Torra, Q. (30 de Abril de 2017). *I la capital, on és?* Recuperado el 6 de Juny de 2021, de Nació Digital: <https://www.naciodigital.cat/osona/opinio/15358/capital-es>

Declaració d'autoria

Amb aquest escrit declaro que soc l'autor/autora original d'aquest treball i que no he emprat per a la seva elaboració cap altra font, incloses fonts d'Internet i altres mitjans electrònics, a part de les indicades. En el treball he assenyalat com a tals totes les citacions, literals o de contingut, que procedeixen d'altres obres. Tinc coneixement que d'altra manera, i segons el que s'indica a l'article 18 del capítol 5 de les Normes reguladores de l'avaluació i de la qualificació dels aprenentatges de la UB, l'avaluació comporta la qualificació de "Suspens".

Barcelona, a 15 de juny de 2021

Signatura:

Ignasi Oliveres

